num.6. scribit ratione horum alimentorum, quæ intra annum dilationis datæ à lege debentur, posse ex statuto viduam certam quantitatem vltra sortem dotis recipere: ergo idem ex pacto partium fieri poterit, quia eadem est ratio, modo æquè & iustè fiat alimentorum æstimatio, vt ex Abb. & aliis probat Gasp. Rodriguez *de ann.*
32 *reddit. lib.3. quæst.7. num.56.* ¶ At vbi iure non debentur vxori viduæ alimenta (provt est post annum) quia potest vxor exigere pecunias ab hæredibus viri, & si non faciat sibi imputet, & si hæredes sint in mora restituendi, poterit petere interesse sicut pro alio quolibet debito secundum Doctores quos refert & sequitur Anton, Gom. *vbi supra, versiculo, post annum vero.* Inquit Couar. se non videre qua ratione, etiamsi verum sit post annum constitui hæredes mariti in mora, quia nullibi cauetur, licere creditori post moram debitoris aliud recipere vltra sortem, quam interesse damni emergentis aut lucri cessantis. Alimenta verò, etiam si creditor pauper sit, nec debentur, nec ei dari absque vsuræ vitio alicubi est permissum. Neque obstat (inquit) si dicatur, hanc quantitatem posse à vidua recipi iure alimentorum tanquam interesse, vt scribit Cardin. *in clementina de vsur. in principio num.8.* cui prædicti Doctores conueniunt, dum etiam nomine interesse hac in controuersia vtuntur, quia nullum hic secundum Couar. interesse damni emergentis aut lucri cessantis verè dici potest, & Couar. sequitur contra communem Cosm. Philiarc. *vbi supra dicto cap.8. pag.49. vers. sed dubium est.*

Profectò hæc sententia Couar. subtilis & suo ingenio digna mihi videtur, sed admodum stricta: quare communis tute sequi & teneri potest in iudicando & consulendo, siquidem excusabitur in vtroque foro qui communem sententiam & quidem probabilem sequatur. Præcipuè apud Hispanos attento & considerato communi vsu, quo frequentissimè tractatur emptio annuorum redditurum redimibilium: est enim facillimum habentem pecuniam statim paratos inuenire multos venditores horum redditurum, & ideò si pecunia dotalis viduæ soluta foret, posset ex ea annuum redditum emere. Vnde propter hoc interesse lucrum cessantis communis opinio in praxi locum habebit, vt agnoscit & profitetur idem Couar. *ibidem*, quod imò idem esset in vidua diuite, si obseruemus decisionem dicti *cap. salubriter*, etiam intelligendam esse matrimonio soluto, quantum ad interesse damni emergentis & lucri cessantis, vt habet communis præcitata sententia, quod est animaduertendum secundum ipsum.

Pro communi sententia facit etiam doctrina 33
Abb. *in cap. conquestus de vsur. num.6.* quæ habet quod viduæ possunt petere interesse lucri cessantis, quia solent ponere pecuniam in blanchis, & aliquod lucrum consequi ex honesto matrimonio, vt in *cap. per vestras de donat. inter. vir. & vxor.* quem sequitur Gomez *in §. actionum, num.18. instit. de act.* & ita se habet praxis Supremorum tribunalium in fauorem viduarum. Pro solutione namque suarum dotium & aliorum debitorum post moram præcipitur litteris executoriis eis solui interesse ad rationem vnius pro singulis 16ij. vel 17. aut 18. millibus diponiorum, provt dominis iudicibus videtur, & non ad rationem 14ij. vt aliquid minus eis soluatur ratione incertitudinis, & quia non debet taxari eodem pretio id quod speratur quàm quod re ipsa possidetur, vt diximus *supra in quæstione 90.* Hodie non possunt iura redimibilia ad minus quàm ad 20ij. millia pro quolibet milliario constitui, noua pragmatica Regia lata hoc anno 1608.

An autem validum sit statutum præcipiens 34
quod viduæ interim dum sibi non soluitur dos ab hæredibus mariti detur certa quantitas moderata quidem ad rationem decem pro centum quolibet anno, agit benè Couar. *vbi supra, versicul.7. ab eadem*, & Molin. etiam *vbi supra column.425. versiculo, controuertunt Doctores*, & Palac. *vbi supra, versic. nona conclusio, pag.287. col.1. & 2.* & Cosm. Philiarc. *vbi supra, d.cap.8. pag.51. sic. de dicto autem statuto.*

AD TITVLVM SEPTIMVM

Lib.8. nou. collect. Reg. de los juegos, y de los jugadores de ellos.

SVMMARIVM.

1 *Alearum ludus & similes an sint in se liciti, vel non? & num. sequentibus, & præcipuè num.4. cum sequentibus, & num.13. 14. & 30. cum sequentibus.*
2 *Ludi omnes ad tres species reducuntur, vt hic.*
3 *Alearum nomen generale est ad omnes ludos.*
6 *Alearum seu taxillorum vsus sexdecim vitia & crimina producit, & 21. peccata vt in numero 7.*
8 *Ludorum prohibitionum plures rationes assignantur n.4.5.8.9.10.11.*
12 *Blasphemiæ permaximæ & horrendæ dicuntur à lusoribus.*
13 *Ars faciendi chartas lusorias est peccatum.*
15 *Alearum vsus quo tempore & à quo fuit inuentus?*
16 *Ludorum prohibitorum plures species referuntur, & num. seqq.*
23 *Ludo præsentes esse est prohibitum, & n.24.*
25 *Lusores laici si non desistant à ludo excommunicantur, & ab Episcopo pœna arbitraria puniuntur de iure Canonico, & suorum bonorum lapidatores reputantur, & illis tanquam male utentibus substantia sua sicut & prodigis interdicitur administratio: & quod multo magis ludus prohibitus sit & ludi pœna incurritur,*

curritur, quando in eo fraus aliqua seu falsitas interuenit, & 26. & 27.
28 *Ludus Iure Ciuili & Canonico prohibitus est. Et quid de iure diuino?*
29 *Ludere non auaritiæ & cupiditatis causa, sed recreationis & solatij, provt præcipuè contingit in infirmo ludente, licitum est in laicis & clericis, nisi in casu de quo hic. Vide etiam n.31 cum sequentibus.*
32 *Sorte in aliquibus casibus licet vti, vt in rebus dubiis, & n.33.*
35 *Dubius eventus à fortuna non facit contractum esse illicitum, & n.36.*
37 *Sponsiones, hoc est, las apuestas son licitas. Et quo modo hoc fit intelligendum? & numeris sequentibus.*
39 *Sponsiones inter ludentes sunt licitæ.*
40 *Alearum ludus, qui ex fortuna seu sorte pendet, non est sua natura seu ex suo genere malus, nec peccatum, imò res licita & honesta, adeò vt possit esse virtus, & numeris sequentibus. Quod probatur ex n.30. cum sequentibus vsque ad hunc numerum 40. & n.47. cum sequentibus contra adducta à n.1. cum seqq.*
42 *Clericus & monachus interdum absque vlla culpa ludere possunt, vt hic.*
43 *Ludere in Ecclesia an liceat? & n.44.*
45 *Ludere in diebus festiuis, an & quando liceat?*
51 *Ludentes in magna quantitate, vel nimia assuetudine, peccant mortaliter, como son los que liama mos tahures, aliàs secus tam in clericis quam in monachis, vt in n.52.*
53 *Ludus recreationis causa exercitatus permissus est, præterquam in magna quantitate, & quæ talis dicatur? n.54.*
55 *Ludus malus & vitiosus redditur ex circumstantiis de quibus n.55.*
56 *Ludus ad hoc vt prohibitus sit, & ludi pœna incurritur, requiritur quod in eo aliqua fraus erat falsitas interueniat, quod multis modis contingere potest.*
56 *Ludus non sit mortalis ex sola circumstantia animi principaliter lucrandi aliquid, etiam notabile ab eo, qui donare potest, nec etiam ex nimio & ardenti ludendi appetitu, nisi cum extenditur ad alicuius l. quæ obligat ad mortale, violationem, & num.57. cum sequentibus.*
61 *Prelati & Clerici ratione dignitatis, personæ & scandali prohibentur ludere aleis, pila & similibus sub mortali. Et quæ sit pœna imposita de iure Ciuili? n.63.*
64 *Ludus larualis, hoc est, de mascaras prohibitus est Clericis sub mortali, & de eius pœna, necnon & contra Religiosos.*
65 *Ludi mimorum & histrionum prouocantes circumstantes ad turpitudinem sunt prohibiti.*
66 *Clerici prohibentur incumbere conuiuiis, quæ fiunt inter plures, quorum vnusquisque confert partem suam. Vide tamen n.67. & 68.*
69 *Ludus schacorum, hoc est, de axedrez, an sit licitus?*
70 *Ludus alearum & chartarum quando & quomodo sint illiciti, & quando non?*
71 *Monachi & clerici beneficiarij, vel in Sacris ordinibus constituti, lege prohibente sub mortali peccato, non possunt ludere ludis prohibitis.*
72 *Ludens valde peritus, attrahendo alium valde inferiorem ad ludum id dissimulans, peccat mortaliter & cætera vt hic & num.76. Et ad quo teneatur ad restitutionem? n.75. & 77.*
73 *Lusor, qui scienter ait se habere plura puncta quam habeat, & ideò lucretur, & alij de quibus hic, peccat mortaliter?*
74 *Messem ludens ad quid teneatur?*
78 *Ludo inuoluntarie attracto cupiditate lucrandi an sit restituio facienda eius, quod amisit?*
79 *Ludens per errorem, vel falso affirmans se habere primera, altero collusore proijciente chartas suas, an lucretur?*
80 *Ludus quando liceat & quando non?*

De ludis alearum & similium.

QVÆSTIO XCII.

QVÆRO primò an alearum ludus & 1
similes sint in se liciti, vel non?

Pro huius quæstionis introductione 2
obseruandum erit primo, omnes species ludorum reduci ad tria genera. Primum, in quo natura & ars plurimum valent, fortuna verò parum vel nihil, vt in ludo choreæ, palæstræ, & scachorum, &c. Secundum, in quo fortuna & casus multum valent, ars autem vel ingenium parum vel nihil possunt, vt in ludo taxillorum, id est, *de los dados*, & in ludo chartarum quoad aliquas species, vt in his quæ hispanè dicuntur *quinolas ò al quinze.* Tertium, in quo licet fortuna habeat suas partes, ars nihilominus & consilium habet quoque suas, vt in ludo taxillorum & tabellarum, in quo licet successus & iactus taxillorum pendeat à fortuna in componendis, ducendis, ordinandisque tabellis, iuuant plurimum consilium & ars. Idem accidit in ludo chartarum quoad aliquas species, vt in ludo qui hispanè dicitur *de las malillas, ò del niunfo, y el de la primera*, ita constat ex Doctoribus infra citandis præsertim Salon *de iustitia & iure, in 2. 2.* D. Thom. *quæst.5. de domin. art.6. col.547.* & aliis plurimis citatis ab Azeued. *in rub. huius tit. n.11.*

Secundò obseruandum est, aleæ nomen gene- 3
rale esse ad ludos omnes, qui omninò vel aliqua ex parte pendent à casu ancipiti, veluti in fortuna, vt foliorum, teserarum, talorum, astragalorum, tabularum & similium, & sic alea Iurisconsultis est quid incertum *l. nec emptio 8. ff. de contrahenda emptione.* Constat hæc assertio ex Calepino dicente, ludus tabulæ est, & omnis ludus in varietate fortunæ consistens, vnde aleator dicitur qui sæpe alea ludit, & Bernard. Diaz *in pract. crimin. canonica, cap.70. in principio*, in noua impressione Compluti facta anno 1587. expressius per Petrum Gregor. *in syntagm. iur. vniuersi, 3. p. lib.39. cap.3. num.11.* & patet ex plerisque hac de re agentibus, estque de mente omnium teste Nauar. *in man. cap.19. num.7.* & ludus ad tabulas, qui licet multum nitatur industria, magis tamen fortuna: & quod de his videntur etiam esse ludi chartarum lusoriarum, quorum aliqui magna quidem industria nituntur, sed maiori fortuna: & per Salon *vbi supra col.548.* & nouissimè Parlad. *lib.2. rerum quotidianarum cap.7. num.7.* vbi quod alea fortunæ ludus est magis quam artis aut consilij, sicuti plurimorum authoritate ostendit Erasm. *chiliade 1. centuria 3. adagio 32.* & nouissimè Molin. Theolog. *2. p. de iustitia & iure, disputat.512. in principio, col.1665.* & Don Ioann. Vela *de pœn. delict. cap.22. col.4.* vbi quod nihilominus sub illa prohibitione omnes ludi continentur,

nentur, etiamsi à casu ancipiti & industria hominum simul pendeant, vt chartarum, tabularum & similes, vt docet Clarus *lib.5.sentent.§.ludus, num.2.* exceptis iis qui græcè ab Imperatore recensentur *in auth. alearum vsus, C. de relig. & sumpt. fun.*

4 Quo sic præhabito, prima quidem quod aiunt facie quod hoc ludi genus sit in se illicitum & reprobatum, his demonstratur rationibus. Prima authoritate Aristotelis *lib.4.Ethic.ad Nicom, cap.1.* vbi aleatores fures atque latrones illiberales dicit esse, quia turpi in lucro versantur & omnia quæstus causa sustinent probra. Hoc autem rationi consentaneum non esset, si alearum ludus ex se non esset honestatis expers: nec etiam Cato, vel qui fuit illius opusculi author dixisset, *Aleas fuge.*

5 Secunda, quia alea & reliquæ artes perniciosè à Dæmone Theuth inuentæ fuerunt, & ad Thamum Ægypti Regem delatæ; vt Plato rectè videtur adnotasse secundum Petr.Gregor. *vbi supra num.7.* & addit. Bernard. Diaz *in practica crimin. canonica cap.70. littera B.* Et quod diabolus inuenerit ludum chartarum ad solatium lusoris, qui posuit quatuor differentias chartarum, in quibus ipse etiam maximè colitur & veneratur, testatur addit. Didaci Perez *in l.37. tit.19. lib.8.ordinamenti, pag.388. versic.quid autem,* & in sacris litteris male audiunt ludi, vt per Sot. *de iustit.& iure lib.4.quæst.5.art.2.vers.accidentia, pag.304.* ibi *quamique.*

6 Hinc est vt Hostiensis in Summa, *titulo de excessib. Prælat. §.clericus,* taxillorum, seu aleatum vsum sexdecim vitia & crimina producere notat quibusdam versibus, quæ apud illum iuribus sufficiat videbis & postea per Auiles *cap.29. prætorum, glossa 1. num.1.* eosque referunt quamplures authores, & nouissimus Azeued. *in rubr. huius tituli, numer.6.* Vitia autem, quæ in summa ex aleæ & cæterorum lusibus oriuntur hæc sunt.

7 Ecclesiæ spretio, vsura, siue rapina, scandala, nugæ, blasphemia, faciendi furti doctrina, violentia, crimina falsi, causa mortis, deceptio, perditio temporis, desiderium, atque corruptio, adulatio, & vitia turpia.

8 Beatus Antonin. Archiepiscopus Florent. in summa *2.p.tituli 1.cap.23.§.6.col.1. cum sequentibus,* tot etiam crimina ex ludo nasci arbitratur & probat, quot sunt in taxillis puncta, & enumerat 21. peccata quæ in illo interueniunt, cui se subscribit Petrus de Raben. *in suo alphab. verbo, ludus,* & referunt Bernard. Diaz & Auiles *n.2. vbi supra,* & Petr. Greg. *n.10.*

Tertia ratio est, quia huiusmodi ludus vel omninò, vel aliqua ex parte committitur sorti & fortunæ, cui nihil præsertim ab homine Christiano committendum est *c. sortes, c.si quis clericus 26.q.5.*

9 Quarta, quia ludens his lusibus res suas exponere fortunæ videtur, quod est quoddam genus prodigalitatis, & ideò Philosophus aleatores tanquam prodigos vituperat, quod res suas non vt deberent expendunt: igitur vt prodigi peccant, ita propè aleatores peccabunt.

10 Quinta, quia hoc ludi genus solùm lucri causa vsurpari solet, cùm in eo non adsit vel animi vel corporis relaxatio, sed potius quidam perpetuus animi cruciatus, dum expectatur quid fortuna possit, quare cùm carceat ludi fine non videtur honestus.

11 Sexta ratio sit propter euitanda innumera incommoda & peccata, quæ plerumque ex ludo sequuntur, vt experientia docet, quorum supra meminimus. Male ergo faciunt, qui ludos illicitos, putà chartarum & aleatum, aperiunt & constituunt in domo sua loco hospitum, quoscumque lusores admittentes, vt inquit Tiber. Decian. *in 2.tom.tract. crimin.lib.6.cap.2. num.23.* ¶ In ludis 12
enim permaximæ & horrendæ dicuntur blasphemiæ à lusoribus, vt est textus *in auth.alearum vsus, C.de relig.& sumpt.fun.* tradit Angel. *de malef.in versiculo, Metti dor de mali dadi num.6.versiculo, potest etiam mulctari arbitrio iudicis,* Gerard. de Petra sancta *singul.83.num.2.* & reliqui præcitati: atqui causam & occasionem dant blasphemandi multum quidem peccant, ideò Nathan Propheta multùm exageranit factum Dauid, quod inimicos fecisset blasphemare nomen Domini, vt habetur 2.Regum cap.12. in hæc verba: *Verum tamen quia blasphemare fecisti inimicos nomen Domini propter verbum hoc filius, qui natus est tibi, morte morietur.*

His forsan rationibus motus quidam Thomas 13
Illiricus Franciscanus, cuius meminit Nauarr. *in d.cap.negotium de pœnitentia distinct.5.num.20.* tenuit esse illicitum alearum ludum, in quo est aliquid fortunæ, & ideò apud Tolosates persuasit artem faciendi chartas lusorias esse peccatum mortale. Præsidesque vrbis, qui hos artifices permittunt, peccare mortaliter docuit, cuius ratio ita apud illos potuit, vt chartarum formas publicè igni tradiderint. Eandem sententiam, nempe quod ludi illiciti sint, qui aut prorsus à sorte seu fortuna, aut partim à fortuna, partim & ab arte reguntur, iure latè probat cum glossa & omnibus *in capit. clerici de vit. & honest. clericorum* Parlad. *vbi supra d. num.7.* citans etiam Decium *consil.115.volumin.1.* & testantem hanc esse communem opinionem Berthach. *de Episcopo lib.4. part.1. num.10.* & Costam de ludo, *art.2.num.34. per textum l.1.ff.de aleator. & in dicta authent.alearum vsus, C.de relig.& sumpt.fun. & authent.interdicimus, C.de Episcopis & cler. & in proœmio Digest.rum §. illud, & in l.5. huius titul.7. lib.8. nou. collect.reg.* vbi cauetur, *que porque son muy notorios los daños que se recreen de auer en ellos tableros publicos para jugar dados y otros juegos de tablas, y neypes, y azares, y chuecas, &c. se executen las penas de los juegos, &c.* & probat latissimè omni iure ludos taxillorum & chartarum regulariter esse prohibitos Azeued. *in l.1.num.1. cum pluribus sequentibus, hoc tit.7. lib.8.* vbi citat plures authores Theologos hoc tenentes, & alios plurimos cum communi Farinac. *in 3.tom. sua prax. crimin.* 14
q.109.p.1.num.6.qui num 7. cum aliis plurimis id ampliat in ludo alearum, vt sit prohibitus tam laicis quam clericis, vbi numeris sequentibus 15
ampliat plurimis modis, & declarat quis dicatur alearum ludus: & quo tempore & à quo iste alearum ludus fuerit inuentus; nempe quod antiquo tempore apud milites in bello frequens erat; postea autem ad alios omnes homines se porrexit, vt *in l. fin.C.de relig. & sumpt.fun.* & inquit Florian. *in rubr.ff.de aleæ lusu, &c.* aleam esse quemdam ludum vel instrumentum quo luditur, ab Alea milite quodam nuncupatum; vnde aleatorium dicitur locus in quo luditur, alearium verò, locus vbi hoc instrumentum reponitur, Paris de Puteo *in tract. de ludo num.5.* vbi inuentorem ludi alearum dixit esse Palamedem in exercitu Græcorum contra Troianos, & illum quidem inuentum ad otiandum milites, idem dixit Cacialup. *de ludo num.7.* ¶ Et ampliationes sunt in

in ludo chartarum, consistente vt plurimum in mera fortuna & ingenio suo.

17 Et in ludo tabularum, qui & clericis & laicis prohibitus est, vt *in authentica, interdicimus,* & ibi glossa 1. *C. de Episcopis & clericis,* & est verior & magis communis opinio, vt ex aliis affirmat Farinac *vbi sup.n.15.*

18 Ampliatur etiam in ludo taxillorum, qui est etiam prohibitus clericis & laicis *cap. clerici el secundo, de vita & honest.clericorum;* allegat plures ita tenentes Farinac. *vbi sup. num.19.* contra alios quos refert *num.20.& 21.*

19 Ampliatur etiam in ludo azardi, qui paritet prohibitus est & præsertim clericis, vt cum aliis probat idem author *num.25.*

20 Ampliatur generaliter in omni ludo consistente in sola fortuna, nedum in taxillis, & chartis, de quibus supra, vt per ipsum ibi *num.27.*

21 Ampliatur etiam, vt non liceat ludere non solum ludo consistente in mera fortuna, sed neque ludo mixto consistente in fortuna & ingenio seu scientia, vt cum communi resoluit idem author *ibidem num.31.vbi num.33.* quod non liceat ludere tam in publicis quam in priuatis domibus, vt *in l.fin.§.commodus igitur, C. de relig. dom.*
22 *& sumpt. fun.* ¶ & *num.34.* latè probat cum pluribus authoribus, quod prohibitum sit laicis &
23 clericis, non solum ludere, sed etiam ludo præsentes esse, patique pœna puniendos & inspectores & lusores vt *in d. l.fin. §.omnis igitur, C.de relig.dom.& sumpt.fun.* & in aliis plurimis iuribus ibi per eum allegatis, & Baldo dicente quod ita punitur ille, qui inspicit ludum, sicut ille, qui lu-
24 dit. ¶ Sed in his Regnis Hispaniæ nec est lex, quæ hoc disponat, nec in praxi seruatur, nempe quod inspicientes ludum & qui ci præsentes sunt puniantur aliqua pœna. Sed & sunt aliæ
25 ampliationes, quas ibi refert idem author. ¶ Illam autem non omittam, quod de iure Canonico laici lusores si non desistant à ludo, excommunicantur vt *in cap. Episcopus* & ibi Præposit. Alexandrinus *in sum. distinct.35.* Zabarel. *in clement.2.§.sed tales, num.10. in fin.de vit. & honest. cleric.* Ignat. Lopez in ad Bernard. Diaz *in pract. crimin.canonica cap.70. in verbo, aleatores, littera sub versiculo, hoc de clericis,* & cum aliis Farinac.
26 *vbi supra num.59. cum sequenti,* ¶ vbi etiam cum Menoch. quod ab Episcopo laicus lusor pœna arbitraria punitur, & quod non solùm lusores pœnas prædictas tam de iure Ciuili quam Canonico incurrunt, sed etiam eodem iure suorum bonorum lapidatores reputantur, & propterea illis tanquam malè vtentibus sua substantia, sicut & prodigis, interdicitur administratio secun-
27 dum Bald. & alios, quos *ibi* citat: ¶ *num.61.* quod multo magis ludus prohibitus sit & ludi pœna incurritur, quando in eo fraus aliqua seu falsitas interuenit, quod multis modis contingere potest, vt *ibi* per eum & alios quos citat & *num. seqq.*

28 Et quamuis prædictus ludus iure Ciuili & Canonico prohibitus sit, de se ac sui natura non est prohibitus, videlicet de iure diuino vel gentium, provt furtum, sacrilegium, rapina, vsura, & similia, sed ex humana constitutione & de iure positiuo, & non principaliter propter se, sed & propter accidens, cum ex ludo proueniant insaniæ, blasphemiæ, patrimonij dissipatio, furta & alia peiora, vt latè cum aliis probat Farinac. *vbi supra n.84.*

29 Quando autem luditur non auaritiæ & cupiditatis causa, sed recreationis & solatij, provt præcipuè contingit in infirmo ludente, licitum est. Causa namque recreationis facit ludum alias prohibitum licitum & permissum in laicis & clericis, vt cum Immol. tenet Farinac. *vbi supra, numer.85. & num.87.* hoc declarat nisi in hac ratione interueniant aliquæ operationes vel verba turpia, aut lasciuæ dissolutiones secundum Abb. & alios plures quos ibi citat: & ampliat etiam causa recreandi locium, qui recreatione indigeat. Et *numer.88.* quod propterea licitum est ludere tempore pestis ad effugiendas melancholicas passiones.

Nihilominus tamen contraria opinio est ve- 30
rior, communis & tenenda; imò quod aleatum ludus, qui ex fortuna seu sorte pendet, non sit sua natura vel ex suo genere malus nec peccatum; imò res licita & honesta, adeò vt possit esse virtus.

Quod primò probatur, quia potest hic ludus 31
delectationis gratia exerceri ad animi relaxationem, (vt prædiximus) & qui lucrum haberet in ludendo propositum, modo illud vellet ad aliquem finem honestum referre, nihil peccaret, vt patet in omnibus artibus quas homines non sine spe lucri exercent, vt possint se suosque sustentare, vt tenet in terminis Nauar. *in manual.cap.19. num.3.* ibi *quia finis:* ergo ludus non est in se intrinsecè malus, cum possit ex aliqua circunstantia fieri bonus. Hinc est vt ex se non sit peccatum aleæ lusum inspicere: cum enim ludus sit actus principaliter factus ad recreandum animum per voluptatem secundum Aristotel. 4. *Ethic.* & S.Thom 2.2. *quæst.168. art.1.* & tunc dicitur bonus ludus cum fit ad honestam animi recreationem sine vlla mala circunstantia, vt docet Nauar. *vbi supra num.2.* consequitur vt nec sic ludens peccet, nec etiam inspectores huiusmodi ludi.

Secundò pro hac parte arguitur à simili, quo- 32
niam in aliis casibus solemus vti sorte, vt patet in rebus dubiis, idque docet & probat ex August. D.Thom. 2.2.*quæst.95. artic.8.* & in contractu assecurationis, quem communiter Doctores approbant teste Soto *de iustitia & iure, lib.4. quæst.5. artic.2.* de quibus latè per Molinam Theolog. *2.p. de iustitia & iure, disputation.507.*
& 509. ¶ & in electione Canonici Doctoralis & 33
Magistralis Ecclesiarum Cathedralium huius Regni, duobus electis æquali suffragiorum numero cæteris paribus, indulto & Bulla Apostolica cauetur vt sorte dirimatur hæc dubietas: igitur, &c.

Tertio, quia si opposita sententia esset vera, se- 34
queretur inde omnem ferè artem omneque officium ad quærendum victum illicitum esse, & ita neminem eis vti posse. Homines namque omni arte male vtuntur hodie iuxta illud Psalmi, *præuaricantes reputani omnes peccatores terræ,* & illud, *omnes inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum,* & illud *saluum me fac, quoniam deficit sanctus,* quod latius prosequitur & neruosè probat Nauar. *vbi supra num.2.*

Quarto quoniam dubius euentus à fortuna 35
non facit contractum illicitum, textus est & ibi Paul. Castr. *in l.in naue Saupheli, ff.locat.cap.nauiganti de vsur.l.à Titio, ff.de verb.obligat.* ¶ vbi no- 36
tat Paul. & Alex. esse licitas conuentiones pendentes à futuro euentu fortunæ, quas nos Hispani *apuestas* appellamus, communis secundum Dec. *consil.115.* & cum eo Couar. *in regula peccatum, 2.p. §.4. num.2. de regulis iuris in 6.* Menes. *in l. de fideicommisso, num.9. C. de transact.* Molina

Theolog. *in 2.p. de iust. & iur. disputat.* 508. *colum.*656. Quod ampliat Decius *vbi supra*, vt procedat etiamsi alter sciat certò iam euenisse illud, de cuius euentu pactio fit : adhuc enim ipsa valida erit, liceteque ex ea acquiri poteſt quod lucratur, & ſequitur Conar. *vbi ſupra num.5. ad fin.* & benè declarans Nauar. *d. cap.19. num.*18. nempe quod ſine dolo fit, nec aliud ad ſpoſſionem inducit : quoniam ſi doloſe id fieret, certò ſciens à ſe aſſertum eſſe verum, idque diſſimularet, vel alium ad ſponſionem induceret, non liceret abſque peccato, vt ibi per eum ; quicquid Maior *in 4. diſtinct.15. queſt.15. & ſequenti* & Adrian. *in 4. de reſtitutione, quæſtione de ludo*, & Pedraza *in ſumma in expoſitione 7. præceptis diuini*, §.35. *fol.*94. contrarium ſignificare videantur, nempe non valere prædictas ſponſiones, & peccare lucrum ex eis acquirunt. Sed priorem ſententiam iure probat,& communem affirmat cum ſupradicta declaratione Ludouic. Carb. *de reſtitutione queſt.*40. *verſi. ſed peteret.* ¶ vbi *in verſiculo, quartum dictum* inquit, quod cum his ſponſionibus nihil aliud ſpectetur niſi lucrum, hinc fit vt ferè ſemper ſint peccatum ſaltem veniale, quia eſt contrarium virtuti liberalitatis, quod prius tenuerunt Caiet. Maior, Adrian. & Nauar. *vbi ſupra*, qui prædicta ſic procedere intelligit. Similiter priorem opinionem, quando ſponſio fit ſuper re dubia,ad quod ſufficit habere vtramque partem etiam perdendi, dubitando de lucro, probat etiam Emanuel Rodriguez in Summa 37 38 1.*tom. cap.*174. *num.*1. ¶ vbi quod etiam certiſſimus, quia habet euidentiam & certitudinem, poteſt cum bona conſcientia acquirere quod ſponſione lucratus eſt ſi alteram partem certiorem fecerit prædictæ & euidentiæ & certitudinis, ſequitur Ludouic. Lopez *in ſuo inſtructorio negotiant.lib.2.cap.*15. *verſiculo, præterea.pag.*353. vbi ſecùs dicit eſſe aliàs, vt ſi adhuc certioratus, quia ſubſunt ſibi rationes probabiles dubitandi, ob quas non debuit omnimodam adhibere fidem, ideò pergit eſſe proteruus in ſpondendo, qui certus eſt, etſi certiorauerit eum quantum eſt de ſe, ſed non cum effectu : quia tunc non poteſt cum eo inire ſponſionum contractum, neque ex tali contractu præmium expoſitum lucrari, vt ibi latè proſequitur. Superuenit nouiſſimè Molina Theolog. qui vbi ſupra latè probat indiſtinctè, quod qui certus omninò eſſet, eum, pro quo ſponder, ita ſe habere, vt nulli omninò ſe exponeret periculo amittendi, nihil lucrari poſſet ab altero, etiamſi alter ſe ipſum decipiendo, ſe quoque certum de contrario arbitraretur, diceretque nihil impediente certitudine, quam prior ille ſe habere affirmaret, velle deponere & amittere, contra Medinam, Couar. & Dec. *vbi ſupra*, & ſic in effectum cum Maior. Adrian. & Pedraz. præcitatis. Quæ opinio profectò probabilis eſt, ſed contra quam ſupra probauimus communis : atque ideò iuxta eam ſecurè excuſarem ſic lucrantes ſponſiones, & multo magis ſiquis non vult ſponderè, quia certus eſt rem ita ſe habere, dubitare tamen incipiat, ne fortè decipiatur, eo quod alius aſſeueret nihil impediente ea certitudine velle ſpondere, & quia aliquando arbitratur aliquid eſſe ſibi certum, poſteà comperit ſe fuiſſe deceptum ſecundum Molin. *vbi ſupra*, *colum.*1657. qui in hac ſpecie & alia ſtatim ſequenti, de qua ibi per eum, limitat ſuam priorem ſententiam communi contrariam.

39 Hinc etiam eſt in terminis ſponſiones quas inter ludentes fieri contingit, validas eſſe, atque ideò ex eis acquiſita non fore neceſſariò ex propria natura reſtituenda, vt probat Couarru. *vbi ſupra d. numer.* 2. *verſiculo, quibus tandem ſit.* Ludus namque eſt quidam contractus liberè ſuſceptus, ſed poſtquam ſuſceptus eſt cogit ludentes velut quædam lex, cui voluerunt ſic contrahentes ſe deuincere, vt probat Salon. *vbi ſupra artic.6. column.*543. & eſt quidem mixtum ex contractu in nominato, vt declarat Molina *vbi ſupra, diſputat.*510. *col.*166.

Et in terminis hanc ſecundam ſententiam principalem, nempe quod alearum ludus, qui ex fortuna ſeu ſorte pendet, non ſit ſua natura vel ex ſuo genere malus nec peccatum, immò res licita & honeſta, adeò vt poſſit eſſe virtus, tenet & probat D. Thom. 2. 2. *queſtione* 168. *artic.* 1. *in concluſione ad ſecundum*, vbi reſpondet ad authoritatem D. Chryſoſtomi dicentis, non dat Deus ludere, ſed diabolus, audi quid ludentes paſſi ſunt. Sedit populus manducare & bibere & ſurrexerunt ludere : & ſic videbatur quod circa ludos non poteſt eſſe virtus. Hoc namque ſecundum D. Thomam eſt intelligendum de illis, qui inordinate ludis vtuntur, & præcipuè eorum qui finem in delectatione ludi conſtituunt, ſicut de quibuſdam dicitur Sapientiæ 15. *Exiſtimauerunt eſſe ludum vitam noſtram.* Et ad tertium inquit, quod ipſæ operationes ludi ſecundum ſuam ſpeciem non ordinantur ad aliquem finem, ſed delectatio, quæ in talibus actibus habetur, ordinatur ad aliquam animæ recreationem & quietem : & ſecundum hoc, ſi fiat moderatè, licet vti ludo. Eandem etiam partem, quod ludus ſcilicet in ſe ſit licitus, tenent Sylueſt. *in ſumma, verbo ludus*, §. 1. Medin. *in ſuo C. de reſtitutione queſtion.*20. Dominicus à Soto *lib.4. de iuſtitia & iure, queſtion.5. artic.* 2. Nauart. *in d. cap. negotium, numer.*2. & 21. *cum ſequentibus*, dicens quod etſi ea omnia, quæ concionator ille (de quo ſupra) dicebat & faciebat, tunc viſa ſibi fuerunt iuſtiſſima, nunc autem rem altius perpendenti zelus quidem illius viri heroici pius, vtilis & laude dignus fuiſſe videtur, extirpatio item illorum officiorum res ſancta, nec minus Reipublicæ vtilis : at artem illam reprobam eſſe capitaliter in ſe, eamque exercentes mortaliter peccare, non ſatis videri expeditum, ac proindè contrarium latè ibi probat idem Nauart. *in manual. d. cap.*19. *numer.*3. ¶ vbi quod ſine vllo peccato & cum 41 merito poteſt quis ob honeſtam cauſam ludere, putà, qui infirmus, qui illic eſt recreetur, quo otium pellatur, aut ſolatium capiant milites tempore belli cuſtodientes, quamuis ſine vlla cauſa id ibi facere ſit ſaltem veniale peccatum, ſecundum Caietan. quem citat : ¶ & 42 quod neque ex circunſtantia perſonæ efficitur illicitus, nam ſine vlla culpa, etiam veniali, clericus & monachus interdum etiam talis & chartis luſoriis ludere poteſt ob honeſtam cauſam, putà, ad excitandum vel recreandum ſocium ægrotum hac re indigentem, modo non frangat legem vllam ad mortale obligantem.

Nec etiam ex circunſtantia loci ſacri, quia 43 nullo id iure cauetur, niſi cum ſpecialiter talis ludus in eo loco prohibetur, qualis eſt comediarum profanarum *cap. cum decorem de vit. & honeſt. cleric.* aut niſi fiat cum notabili ſcandalo, vel

vel irreuerentia Dei, vel Eccleſiæ *c. decet. §. ceſſent, de immunir. Eccleſ. lib.6.*

44 Contrarium tamen, imò quod quando luditur in Eccleſia ratione loci ludus aliàs licitus & permiſſus efficiatur illicitus & prohibitus, argumento textus *in cap. Deus qui de vit. & honeſt. clericor. &c. non oportet, diſtinct.* 42. *& cap. licet de immunit. Eccleſ.in* 6. tenet Præpoſ. Alexandrinus *in cap. Epiſcopus, num. poſt medium ; in verſiculo, item ratione loci, diſtinctione* 35. Capra *concluſione* 86. *num.*234. *practic.* Conrad. *in rubr. de luſor. in fin. numer.* 14. *in ſeptima limitatione* Summa Angelici *verbo, ludus, num.* 2. & ibi addit. *littera* A. vbi hanc concluſionem à contrariis defendit, provt contrarium in ludo ſchachorum voluit Summa Sylueſt. *in eodem verbo ludus, num.* 3. *verſiculo, ratione circunſtantiæ loci*, quos refert & ſequitur Farinac.3. *tom.queſt.*109.3. *par. num.* 126. *pag.* 472. *col.*1. vbi refert bannimenta ſtatus Eccleſiaſtici generalia edita de anno 1599. *c.*3. prohibentia ludus etiam pilæ ante Eccleſias tempore quo diuina celebrantur officia, quæ mihi iuſtiſſima videntur.

45 Neque ex circunſtantia temporis, quia quamuis peccatum ſit totum diem feſtum in ludis præſertim operoſis conſumere, quales ſunt ludus pilæ, prælij vmbratilis & ſimiles ; tamen peccatum mortale non eſt, niſi Miſſa aut aliud diuinum officium, præceptum, vel votum omittatur, maximè ſtante conſuetudine ludendi in diebus feſtiuis, iuxta tradita per Farinac. *vbi ſupra, num.* 136. vbi cum Immol. *in cap. clerici, el ſe gundo numer.* 12. *in fin. de vit. & honeſt. cleric.* & aliis inquit (loquens in feſtiuitatibus Natalis Domini noſtri) quòd ſtante conſuetudine ludendi in illis diebus, quamuis tunc eſſet potius diuinis quàm ludo vacandum, idcircò amiſſum in ludo non reperitur, dummodo non interueniat blaſphemia aut aliud malum accidens, per quod ludus prohibetur. Hæc tamen concluſio principalis non eſt expedita, plures ſiquidem tenent contrarium in prædictis diebus feſtiuis, & Natali Domini noſtri, quos retulerat ipſe Farinac. *num. praced.* 135.

46 Nec in eo, quod potius fortuna aut euentu quàm induſtria nitatur, niſi alioqui lege prohibeatur : imò ludus, qui in quantum talis ad relaxationem animi fit,tanto aptior eſt, quanto magis fortunæ quam arti & induſtriæ nititur, quia intentionem animi magis remittit.

Hanc præterea ſecundam partem probauit D. Couarruu. *vbi ſupra, dicto* §. 4. *num.* 2. eſtque communis Doctorum ſententia & omninò retinenda ſecundum Ludouic. Carbon. *de reſtitutione queſtione* 38. & iterum *queſtione* 41. *in* 2. *concluſione*, latè & optimè Salon *vbi ſupra de iuſtitia & iure in* 2. 2. D. Thom. *queſtione* 5. *de domin. artic.* 6. *an liceat ludere, columna* 543. ad fin. cum ſequentibus, vbi *columna* 546. *verſi-*
47 *culo, quod ſi*, ¶ quod ludens aleis, taxillis, ſimilibuſque ludis moderatè, citra ſcandalum ad ſolam animi recreationem oblata iuſta occaſione, & ſine periculo iurandi, exponendi multam pecuniam, aut alterius vitioſæ circunſtantiæ, non peccat : & quod ita videmus viros honeſtos his etiam ludere in aliquo conuiuio, vel feſto, nec propterea à gubernatoribus iudicari luſores, aut tranſgreſſores legum, quæ prohibent ludos alearum vt *in lib. quod in conuiuio, ff. de alea luſu*, & docent Angel. in Summa, *verbo, ludus, numer.* 4. *ſupplement. verbo, ludus alea*, §. 1. & 2. Richard. *in* 4. *diſtinctione* 18.*art.* 8. *queſtione fin.*& Ludouic. Carbon. *dicto queſtione* 37. *in* 9. *Concluſione* idem probat in clericis, qui modicum luderent & rarò animo relaxandi, remoto ſcandalo, & Ignat. Salced. *in practic. crimin. Canonica, capite* 70. *littera A.* & Ludouic. Veia *caſu* 61. *verſiculo, notandum, pag.* 325. & Don Ioann. Vela, *dicto cap.* 22. *in principio*, & Azeued. *in d. l.* 2. *huius tituli* 7. *num.* 7. & 15. ¶ Et quod lu- 49
dus chartarum & teſſerarum, ſtando ſolo iure naturali ſecluſa prohibitione iuris humani, iuſtè ac licitè exerceri valeat probat bene Molina *vbi ſupra, diſputatione* 510. *colum.* 1661. *verſiculo quoad ſecundum*, & in principio diſputationis 511. vbi alios authores idem tenentes citat, & *colum.* 1605. bene probat non eſſe verum quod quidam voluerunt, nempè ludum de quo loquimur ex ſui natura eſſe illicitum, propterea quod pecunia illa ſubiiciatur fortunæ,ociumque nutriat. ¶ Et ita Azeued. *in d. l.* 2. *num.* 19. 50
cum ſequentibus ſex caſus contigerit, in quibus ludus eſt licitus, nempè, recreationis cauſa, & exercendæ virtutis, & propter vrbanitatem, & in feſto Natali Domini, & cauſa veſcendi, & in modica quantitate. Extra quos caſus (inquit) qui ludunt committunt & delinquunt contra ſex leges, nempè, diuinam, naturalem, Canonicam, Ciuilem, & Regiam, & communem Theologorum doctrinam, vt reſoluit D. Thom. 2. 2. *queſtione* 168. *art.* 2. & hoc ob plurima damna ex ludo euenientia : quos caſus & alios refert & diſſerit Proſper. Farinac.*tom.*3. *queſtione* 109. *p.*3.*num.*108. *cum ſequentibus*, vbi *numer.*113.*cum ſeqq.*latè agit de ludis permiſſis clericis, & de prohibitis.

Ex circunſtantiis tamen ludi reddi poteſt ma- 51
lus & vitioſus, vnde ludentes aleis, taxillis, ſimilibuſque ludis in magna quantitate,vel nimia aſſuetudine, quos hiſpanè vocamus *taures*, peccant mortaliter, quia circa huiuſmodi luſores leges prohibentes tales ludos in vſu ſunt,nec deſuetudine abrogatæ : vnde ſic ludentes non modo clerici, verum etiam ſeculares peccant mortaliter, cum hæ leges ſint iuſtæ & obligent, vt credit contra Sotum Salon *vbi ſupra, colum.*546. vbi quod Bart. & alij aſſerentes ludentes aleis peccare mortaliter ob innumera crimina, quæ huiuſmodi ludis ſolent miſceri, intelligendi ſunt de ludentibus in magna quantitate, & vitioſa conſuetudine, non de ludentibus rarò, moderatè, & communiter ad honeſtam tantum recreationem iuſta cauſa oblata. Non enim hi mortaliter peccant, dummodo aliàs fraus ceſſet, aut alia cauſa non accedat, quæ noxia ſit, vt aduerſus Alphonſ. à Caſtro probat & tenet Parlad. *d. lib.*2.*rerum quotid. cap.*7.*num.*9. *ad fin.* ¶ Sed dum 52
ibi *num.* 20. excipit clericos, innuens eos ludendo peccare mortaliter, quoniam eos ſacri Canones & Concil. Trident. in Summa *verbo ludus*, & Soto *de iuſtitia & iure, lib.*4. *queſt.* 5. *art.* 2. *concluſione* 3. & Nauar.*d. c.*19.*num.*7.& 12. debet intelligi niſi quando clericus vel monachus moderatè ob honeſtam cauſam ludit, & citra ſcandalum, vt *ſupra*, deduximus ex eodem Nauar. *numer.* 3. *vbi ſupra*, aſſerente hoc citra vllam culpam etiam venialem fieri poſſe. Nec Nauar. *dict. numer.*7. & 12. contrarium in hac ſpecie dicit ; ſed imò potius idem tenet *d. numer.*7. ibi *dixi*(quo luditur ob lucrum principaliter) ad excludendum eum, qui potius cauſa honeſta recreationis quam lucri paruo tempore ludi, vt ibi

ibi benè probat. Et *d. num.*12. loquitur de clerico sine laico ludente cum eo, qui donare non potest: peccat enim mortaliter, nisi in casibus de quibus ibi per eum. Sed de hoc nunc non agimus, & sic Nauarr. *in prædicto numer.* 12. nostræ assertioni non contradicit, imò eam probat *dicto num.* 3. & nouissimè supradicta probare videtur Veia 1. *part. casu* 61. *per totum, pag.*118.
53 *columna* 4. *cum sequentibus.* ¶ Ludus igitur recreationis causa exercitatus permissus est seruatis debitis circunstantiis, etiam inter Religiosos & intra sui septa monasterij, vt per eundem Nauar. *in cap. consideres*, §. *paucæ de consecratione, distinctione* 5. vbi inquit non esse peccatum si quis eo die, quo confessus fuerit & communicauerit, ludis honestis cum sociis se immiscuerit, quod refert & sequitur Azeued. *in rubrica*
54 *huius titul.* 7. *num.*34. & 35. ¶ Et quod in magna quantitate non liceat ludere etiam in ludo permisso, vt putà pilæ, schacorum seu alio consistente in solo ingenio, vel etiam in virtute corporis, nec clericis nec laicis tenet Farinac.3. *tom. quæstione* 109 *parte* 4. *num.* 130. vbi etiam quod magna quantitas dicitur, si ludatur in toto tempore, in quo quis ponit se ad ludendum & ludum continuat, vltra vnum aureum, siue ludens sit pauper & ignobilis, siue etiam diues & nobilis ex textu *in l. fin.* §. *sed nemini, C. de relig. & sumpt. fun.* & plures Doctores, quos ibi refert, hanc opinionem tenent. Mihi autem ea videtur nimis arcta & stricta, & ita censeo standum esse arbitrio recti iudicis in hoc, qui iuxta conditionem & qualitatem personarum, & pro modo facultatum cuius iudicabit quæ dicatur magna quantitas in proposito.

55 Similiter etiam ludus malus & vitiosus redditur ex sequentibus circunstantiis, nempè si plus temporis in eo insumatur quam oportet, aut si fiat quando, aut vbi non oportet, vt si clericus, Religiosus, aut Prælatus ludo sibi indecenti ludat, præsertim quando lucrum in ludo non ordinatur ad oblectationem ex ludo capiendam, vt proposito pro ludentium qualitate præmio competenti, serio maiorique cum animi oblectatione fiat, sed potius dirigitur ludus ad lucrum, quod inde speratur, euenire solet ludentes variis modis deordinari, nunc periuriis, rixis, aut etiam blasphemiis aduersus colludentes, interdum conuertendo noctes in dies, & dies in noctes, sacraque diebus festiuis omittendo, & interdum proprium patrimonium, vxorisque ac filiorum bona dissipando, atque cum ingenti familiæ aliorumque negotiorum dispendio longum tempus in eo consumendo: multisque aliis modis, ex quibus varia alia vitia ac dispendia in perniciem propriam, Reipublicæque malum oriri solent, maximè ex tesseratum (hoc est *dados*) & chartarum ludo mala ac dispendia solent euenire, ita nouissimè Molina *vbi suprà, col.* 1662. cum *sequenti, disput.* 511. post Nauar. *in manual. d.cap.*19.*num.*4. & 5. & Azeu. *in rubr. huius tit.*7.*n.*6. & 7.

56 Hic perpendere licet verum esse quod Farinac. ex aliis probat 3. *tom. praxim. crimin. quæstione* 109. 1. *p. num.*61. nempè vt ludus prohibitus sit, & ludi pœna incurratur quando in eo fraus aliqua seu falsitas interuenit, quod multis modis contingere potest, de quibus per Marian. Socin. & alios quos ibi citat, vbi *numer.* 62. quod statur iudicio peritorum quando in ludo sit commissa fraus aut falsitas: & *numeris sequentibus* plura alia adducit de fraude & falsitate commissa inludo, & eius pœna.

Non tamen ludus sit mortalis ex sola circun- 57
stantia animi principaliter lucrandi aliquid, etiam notabile, ab eo qui donare potest, neque etiam ex nimio & ardenti ludendi appetitu, nisi cùm extenditur ad alicuius l. quæ obligat ad mortalē violationem, qualis est in casibus supra modo proximè dictis cum Molin. vt tenet Nauar. *d. num.* 4. Azeued. *num.*6. *vbi supra*, idem prius probauit: & tenet ex doctrina D. Thom. Caiet. 2. 2. *quæstione* 168. *art.* auaritia non est peccatum mortale secundum se.

Neque obstat quod Abbas *in cap. penultim.* 58
*num.*12. *de vit. & honest. clericor.* & Gabriel *in* 4. *distinctione* 15. *quæst.* 13. *art.* 2. *conclusione* 3. & quidam alij teneant vsque adeo ludum esse vitiosum, si ita ad lucrum ordinetur quod ludens præcipuè lucrum intendat ludo, vt affirment culpam esse lethalem, modo lucrum intentum notabile sit, quia intenditur damnum notabile proximi, resque contra decimum Decalogi præceptum; cum eiusmodi proximi damno concupiscitur, tametsi colludens voluntariè legibus ludi se subiecerit, & voluntariè soluat quod alius lucratur: quoniam in ea solutione deprehenditur inuoluntarium mixtè, non secùs atque in solutione vsuræ.

Hæc namque opinio metito à Medina & Sot. 59
& plerisque aliis reprobatur, vt latissimè probat exponens prædictum decimum Decalogi præceptum, quomodo sit intelligendum Molina Theologus *vbi supra, columna* 1663. *cum sequenti*, vbi resoluit nec venialem culpam ex eo præcise obuenire, quod quis magis ordinet ludum ad lucrum iustum, quàm ad oblectationem ex ludo accipiendam. Quod si appetitus lucri immoderatus esset, vt solet in multis, poterit esse peccatum auaritiæ, ex suo genere veniale, quod in causa esse poterit vt ludens eo effrenato appetitu quoad multa alia deturpetur. attamen non prouenit ex eo quod lucrum ludo appetatur, sed quod nimis atque inordinatè appetatur, ita Molina: ¶ tunc autem ludens ex auaritia peccaret mortaliter, quando auaritia esset mortalis secundum Salonem *de iustitia & iure, vbi suprà colum.* 546. ibi, *vqi quod addit Ricardus, &c.* Et iuxta supradicta intelligendi & declarandi sunt Sylvest. in Summ. *verbo, ludus, num.*2. & Caiet. *verbo, ludus*, & August. de Arim. *in tractatu malefact. in parte, meditore, &c. in finali apostilla*, quos præter Sylvest. refert & sequitur Auend. *in* 2. *p. cap.* 9. *prat. numer.* 4. tenentes quod ludens auaritiæ causa peccat mortaliter. Hoc enim simpliciter intellectum non est verum, sed tantum quando auaritia est mortalis iuxta exempla supra relata, vt in terminis benè obseruat Azeued. *vbi suprà numer.*7. non enim aliàs ludens ex auaritia in casibus licitis & honestis peccat mortaliter, nec venialiter regulariter, nisi appetitus lucri immoderatus esset, vt prædiximus, & tenet cum plurimis authoribus quos citat Farinac.3. *tom. quæstiene* 109. *num.*136. *limitatione* 5. *fol.*473. dicens quod ludere causa auaritiæ & cupiditatis & animo alium spoliandi est illicitum, & quod ludentes hoc modo & vincentes tenentur restituere quod tali ludo acquisierunt.

Neque vocatur quis ludere ex auaritia ex eo 60
quod vellet vincere, hoc namque ludo supposito, est naturalis appetitus effectus, quia ludus in quadam pugna ludentium consistit, & naturaliter homo refugit defectum in quo consistit

sistit perdere, & appetit excellentiam in qua consistit vincere. Sed vocatur quis ludere ex auaritia quando principale motiuum ad ludendum est lucrum, quod quisque de se optimè nouit quando ex tali intentione principaliter mouetur, ita Caiet. ad D. Thom. 2. 2. *dicta quæst.*168. *art.*3. *ad secundum dubium*, ibi, *& similiter non vocatur, &c.*

61 Prælati tamen & clerici ratione dignitatis, personæ & scandali prohibentur ludere aleis, pila & similibus sub mortali, quia sic ludentes solent esse scandalo *c. Episcopus distinctione* 35. qui est Canon. Apostolorum 35. *cap. clerici el segundo cap. cum decorem de vit. & honest. cler. c. inter dilectos de excess. prælat. auth. de sanctis. Episcopis*, §. *interdicimus* & in Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 1. præcipitur vt seruentur iura omnia super ludo & luxu clericorum per Pontifices & Concilia statuta *l.*57. *tit.*5. & *l.*34. *tit.*6. *part.* 1. ita Salon. *vbi supra col.* 545. Etinquit Molina *vbi supra disput.*511. *col.*1672. *in versiculo, quod verò*, ibi
62 *eodem etiam modo*, ¶ Quod etsi ludus pilæ & *del tejuelo*, de quibus *in d.l.* 57. publicè exerceantur, non ita clericis sint decentes, quod nudari interdum clericos oporteat ad illos exercendos: si tamen exerceantur vbi conspici ab aliis quam à familiaribus non possint, parum sanè aut nihil indecentiæ habent, & voluit sic intelligere Salon, *vbi supra col.* 145. *ad fin.* Vnde cessante scandalo in prædictis ludis, crederem minimè
63 in eis committi peccatum mortale. ¶ Quinimo pœnam dicti §. *interdicimus*, & *auth. interdicimus, C. de Episcopis & clericis*, prohibentis clericis ludum tabularum, sub pœna vt tribus annis arceantur à ministerio, & in monasterium redigantur, ita tamen vt si intra id tempus pœnituerint liceat Episcopo minuere illis tempus & ante triennium suo ministerio illos restituere, non tenentur Prælati mandata exequi, cum ea pœna sancita non sit iure Canonico, vt cum Bernard. Diaz rectè censuit Greg. Lopez *in d. l.* 57. nec est in vsu ea pœna, sed alia arbitraria, vt *infra* dicemus.

64 Ludus præterea larualis, hoc est *de mascaras*, prohibitus est clericis sub mortali Angel. *verbo, ludus, n.*12. Salon. *vbi sup. col.*545. *vers. vbi non*, vbi quod forsan sub eadem censura, qua prohibentur Religiosi ne sine iusta causa habitum suæ Religionis mutent. Sed hoc de censura in clericis non Religiosis verum non credo, nisi ipsa imposita
65 expressè inueniatur à iure, vel Prælatis ¶ Addit ibidem Salon quod ludi mimorum & histrionum prouocantes circunstantes ad turpitudinem similiter sunt prohibiti.

66 Clericis similiter prohibetur incumbere conuiuiis, quæ fiunt inter plures, quorum vnusquisque confert partem suam, vt probatur *in c. nullus, de consecratione distinct.* 5. & *in cap. non oportet ministros, & in cap. non liceat distinct.* 44. quæ iura in hoc allegat Florian. *in l. quod in conuiuio, in principio, numer.* 2. *ff. de aleatorib.* ex quo deducitur non etiam licere clericis pro conuiuio ludere, vt tenent plures Doctores quos referunt Decian. *in tract. crimin lib.* 2. *cap.*19. vbi quod ita tenent omnes *in c. inter dilectos, de excess. prælat.* & Farin. *in sua pract. crimin. tom.* 3. *q.* 109. *p.*3. *n.* 122.

67 Contrarium tamen, imò quod clerici possint etiam in ludo prohibito ludere pro conuiuio, voluit glos. 2. *in si. in cap. Episcopus dist.* 35. & *in d. c. inter dilectos in verbo, voluptuosos*, Alber. & alij quos refert Farinac *vbi supra n.*123. vbi *num.* 124. refert quandam concordiam, vt prima opinio procedat, dummodo illa conuiuia inter clericos non transeant in dissolutionem & luxuriam; secunda autem quando in dissolutionem transirent, & hanc dicit esse rationabilem distinctionem. Et *n* 25. aliam assignat, quæ est Abbatis *in d. c. inter dilectos, de excess. prælat.* vt prima opinio procedat in foro fori, & quoad incursum pœnæ inhabilitatis & indignitatis, secunda autem in foro poli & conscientiæ. Et tandem inquit quod hæc distinctio videtur etiam rationabilis, & quod eam sequuntur Troil. Maluat. & Augustin. ad Angel. quos ibi citat.

Ego autem has concordias veras esse credo, 68
intelligendo eas è conuerso (Farin. namque incuriose eas refert, sumendo vnam opinionem pro altera) nempè vt secunda opinio supra relata affirmatiua procedat dummodo ista conuiuia non transeant in dissolutionem, & luxuriam: prima autem quando in hæc transirent. Et similiter secunda opinio prædicta affirmatiua procedat in foro fori & quoad incursum pœnæ inhabilitatis & indignitatis: prima autem negatiua in foro poli & conscientiæ, & ita censeo tenendum.

Schacorum autem ludus quem Itali vocant, 69
Hispani *de axedrez*, Galli *eschex*, ex se non est malus, imò magis licet quam alij, qui lege prohibentur iuxta glossam receptam in dicta authentica *interdicimus verbo, ad tabulas, C. de Episcopis & clericis*, licet loquatur per verba fortè, *& in d.c. clerici el segundo, de vit. & honest. cleric.* vbi Panormitan. & alij teste Nauarr. *in manual. cap.* 19. *num.* 3. *ad fin.* quamuis sit ineptissimus omnium ludus contra vulgi opinionem: eandem sententiam probauit Ludouic. Carbo *vbi supra versiculo, tertia conclusio*, contra quosdam Doctores aliter existimantes, & præcipuè clericos & religiosos hoc ludi genere vti non posse putantes. Contrarium etenim verius esse, vt ibi rectè probat, affirmans hoc genus ludi non multum habere delectationis, sed plurimum laboris animi: ac proinde scholares (vt quidam scribunt) ab eo abstinere deberent, cùm magis animus in eo defatigetur quam si in rerum difficillimarum studio versaretur, de quo Paris de Puteo scripsit esse perniciosum scholaribus ob temporis consumptionem: & quod clericis etiam liceat ad schacos ludere tenet Ioan. Andr. *in cap. clerici de vit. & honest. cleric.* vbi Abb. *num.* 4. inquit hanc esse communem opinionem, & Iulius Clarus *lib.* 5. *recept. sentent.* §. *ludus, versiculo, quero nunquid*, Gregor. Lopez *in d. l.* 57. *in glossa, tejuelo*, & hos aliosque referens addit. Bernardi Diaz *in practic. crim. Canonica cap.* 70. *littera A. versiculo, sed an clerico*, est communis vt per Bertach. *de Episcopo lib.* 4. *quæst.* 1. *num.* 10. prout eum refert Parlad. *lib.*2. *rerum quotidianar. cap.*7. *num.*5. vbi hoc verum intelligit dummodo modum & honestatem in ludendo non transiliant, sequitur etiam Salon. *vbi supra colum.* 547. *versiculo, quo fit*, est communis vt plurimos referens affirmat Farinac. 3. *tom. prax. crimin. quæstione* 109. *part.* 3. *num.* 114. *folio mihi* 470. *in fin. & folio sequenti*, vbi *numer.* 115. refert nonnullos tenentes contrarium, & *num.* 116. *cum sequenti* inquit non esse recedendum à prædicta prima opinione, quæ magis communiter recepta est, dummodo ludatur causa recreationis, & non causa voluptatis aut auaritiæ vel cupiditatis & in pecunia, secundum Archidiacon. & alios plures quos ibi refert. Et *numer.*117. secundò declarat clericis licitum esse schacorum ludo ludere, nisi ludendo à diuinis distrahantur

propter magnum tempus quod in tali ludo conteritur, & dummodo ludatur temporibus & horis congruis, in quibus clerici diuinis vacare non debent, & dummodo per hoc non desinant Domino inseruire iuxta Doctores quos ibi ad hoc allegat.

Quibus sic expositis ad argumenta partis contrariæ supra in principio huius quæstionis posita respondetur. Ad primum, secundum & sextum ex latè adductis & resolutis per Nauar. *in d. cap. negotium per totum*, nempè, pœnitentes redire non posse ad illam artem, officium seu negotium, quod sine capitali peccato exerceri nequeat, qualis est ars faciendi idola & ars fœnerandi, necromantiæ & id genus. Similiter oportere quidem non redire nec accedere ad illam, quæ sine veniali peccato exerceri non possit, & non solùm consilium, sed etiam præceptum esse non tamen ad salutem necessarium, quia non est necessarium ad salutem à peccato veniali absolui, vt ibi latè probat; attamen non est illicita ars illa nec ludus, cuius operibus homines vt plurimum male vtuntur: sic namque videmus quod magna pars hominum etiam ipsis naturæ legibus male vtitur. Sic igitur in proposito dicendum est, vt quamuis mala pars hominum ludis male vtatur, indeque quamplura peccata exoriantur atque perpetrentur, vt præmisimus; nihilominus tamen ludus in se & ex sua natura licitus est, & quo honestè & benè vti potest, vt faciunt perquammulti, quamuis alij eo malè vtantur. Ludus namque vt ex multis accidentibus honestatur, sic & ex pluribus viciatur, vtrumque probat atque exemplificat Soto *vbi sup.* & cæteri de hac re agentes.

Ad tertium & quartum iam ex superioribus pro hac secunda parte adductis remanet satisfactum, eisque respondet Carbo *d. quæstion.* 38. *pag.* 254.

70 Superest tamen ingens difficultas contra superiora huiusmodi: nam cum ludus alearum & chartarum iure communi, Ciuili, Canonico, & Regio, necnon & Sacro Concil. Trid sit prohibitus & punitus, vt probat Salon. *vbi sup. col.* 548. *in princip.* & latè Molin. *d. disput.* 512. *per totam, & in quæstione infra* proxima latè dicemus, videtur quod prædictus ludus indistinctè sit illicitus, & ludendo peccetur saltem venialiter, vt tenet Nauar. *d. c.* 19. *num.* 6. & Ludouic. Carbo *d. q.* 38. *versiculo, quinta conclusio*, & aliquando imò sæpè mortaliter ex variis circunstantiis de quibus supra, & tradit Ludouic. Veia *d. casu* 61. *vers. nihilominus, pag.* 324.

Sed nihilominus resoluimus, quod si huiusmodi ludi cunctis suis prauis qualitatibus denudentur, cum non sint genere suo aut contra charitatem, aut contra iustitiam, non sunt mortali charactere denuntiandi, etiamsi causa auaritiæ ludatur, vt supra latè probauimus allegando plures authores ita tenentes, & præterea latè probat Ludouic. Veia *in suis casibus conscientiæ, casu* 61. *in principio*; quin verò vel ad conuiuium ludere vt *in l. quod in conuiuio, ff. de aleat.* vel in parua quantitate pecuniæ virtus esse potest iuxta supradicta, & in terminis probat Soto *vbi supra, versic. an verò* & sine vllo peccato & cum merito potest quis ob honestam causam ludere, vt supra etiam probauimus.

Licet enim alearum & chartarum vsus sit prohibitus regulariter, illa iusta & honesta causa excusat à culpa: animus namque & voluntas distingunt maleficia, vt in iuribus vulgaribus.

Lege autem obligante ad mortale prohi- 71
bentur monachi & clerici beneficiarij, vel in Sacris ordinibus constituti ludere huiusmodi ludis aleæ, sine fortunæ illicitis, notabilem quantitatem, præsertim de fructibus Ecclesiasticorum beneficiorum secundum Nauar. *dicto cap.* 19. *num.* 9. qui idem putat quoad peccatum de his, qui ludunt de bonis patrimonialibus, diximus *in tract. de iuramento confirmatorio*, 1. *part. cap.* 53. *qumer.* 2. *ad fin.* est communis Doctorum sententia, secundum Carbon. *dicta quæstione* 38. *conclusione* 8. qui eam latè probat, & refert Hogon. Nauar. Hostiens. Angel. & alios eam tenentes. Sed supplendus est hic author per supradicta in hac communi conclusione, dum omisit illud de notabili quantitate, nam in parua non committeretur peccatum mortale; imò nec veniale in casibus de quibus supra cum Nauar. & cæteris ad hoc supra citatis. Eandem communem sententiam tenet & probat Veia *dicto casu* 61. *versiculo, notandum præterea*, vbi quod iura Canonica in proposito loquuntur in clerico vel monacho aleæ deseruiente, & sic de eo qui valde seruit ludo, itavt consuetudinè ludendi scandalum præbeat.

Peccaret tamen mortaliter valde peritus in 72
ludo id dissimulans, si alium attrahat ad ludendum longe inferiorem, & qui falsis talis vel chartis vtitur, legesvè dati cum notabili damno conclusionis transgreditur, quia vtitur dolo & fraude Nauar. *vbi supra numer.* 17. ¶ inde 73
inferens peccare mortaliter, qui scienter ait se habere plura puncta quam habeat, & ideò lucretur, & qui aduertit collusorem errori calculi dicere se pauciora habere, & ideò perdat si eum non moneat, & qui accipit locum non suum, quem manum appellant, quia primus decipit, secundus accipit quod iam alter lucratus est, tertius quia subripit ius aptius lucrandi collusori, quamuis non teneatur restituere quantum ob id lucraretur, sed quantum id ius prioris loci valet: ¶ sicut qui lædit messem non tenetur restituere quantum illa in area red- 74
deret, sed quantum æstimaretur in herba secundum D. Thom. 2. 2. *quæstione* 62. *artic.* 4. Nauarr. *in manual. cap.* 17. *numer.* 27. & aliis: & quod hæc tria tunc & tantum procedant, cùm damnum notabile infertur. Et superiora ex Nauar. adducta sequitur Ludouic. Carbo *de restitutione quæstione* 40. *versiculo, tertia conclusio, pag.* 261. vbi cum Couaruu. hoc declarat, scilicet, eum non ludere fraudulentet, qui eas adhibet cautelas, quæ secundum leges ludi adhiberi solent. ¶ Et illud de peritissimo in
ludo id dissimulans, attrahente alium ad lu- 75
dendum longè se inferiorem in eo ministerio, quod teneatur ad restitutionem lucrati probat etiam Salon. *vbi supra columna* 548. *versiculo, fraudes verò*, vbi hoc limitat in perito ludi nesciente alterius ignorantiam, sed bona fide credente illum similiter peritum, quia tunc non tenebitur ad restitutionem eius quod ab eo lu-
cratus fuerit. ¶ Idem etiam erit quando im- 76
peritus dixit peritissimo, *jugad que todo lo que ganaredes yo os lo doy.* Et idem quando imperitus sciens excessum scientiæ in ludo collusoris libenter cum eo ludit, non enim hi tenentur ad restitutionem, vt cum aliis contra Alcoçer in hoc vltimo tenet & probat Emanuel Rodriguez *in sua Summa*, 1. *tom. cap.* 173. *conclusione* 6.

Extra prædictos casus, quando inter lusores 77
est

77 Extra prædictos casus, quando inter lusores est magna disparitas, ita quod vnus certus sit vincere alium, quia magis instructus, peritus & exercitatus, tunc nec etiam licitum est illi qui magis instructus est ludere cum eo, qui minus est instructus, etiam in ludo permisso: & isto casu datur repetitio pecuniæ amissæ, & vincens tenetur restituere saltem in foro conscientiæ, vt cum aliis quos citat tenet Fatinac. *in sua practic. crimin. quæst.* 109. 3. *part. num.* 127. *cum duobus sequentibus.*

78 Quod si quis inuoluntarius attractus fuit ad ludum cupiditate lucrandi, datur obligatio restituendi in ludo quæsita in animæ iudicio secundum D. Thom. communiter receptum secundum Couar. *in regula peccatum* 1. *p.* 4. *num.* 7. *de regulis iuris in* 6. modo attractio leuis non sit, sed tanta, quæ inuoluntarium alterum efficiat, nempè conuitia, opprobria, preces adeò vehementes, quod his alter non sit ausus contradicere, quemadmodum à mente D. Thomæ deducitur, & fatetur Caiet. Alphons. à Castro & alij, quos refert & sequitur Couarr. *vbi suprà*, aduersus Adrian. & tenent omnes vt affirmat Nauarr. *vbi supra num.* 18. *versiculo octauò*, & hæc est communior opinio Canonistarum in *cap. clerici de vit. & honest. clericorum*, vt testatur Ludouic. Carbo. *de restitutione quæst.* 41. *versiculo, tertiò, pag.* 269. vbi in idem citat Syluester. Caietan. & Alphons. à Castro, sequitur etiam Salon *de iustitia & iure, colum.* 549. Ludouic. Lopez *in suo instructorio negotiant. lib.* 2. *cap.* 22. *pag.* 389. *cum sequenti*, Rodriguez *in sua summa*, 1. *tom. cap.* 173. *num.* 7. vbi *num.* sequenti secus esse probat in eo quod lucratur sic compulsus à collusore attrahente eum inuitum ad ludum, quæ fuit opinio probabilis Cani, licet contraria Victoriæ tutior sit secundum Ludouic. Lopez *vbi suprà. pag.* 390. *versiculo neque obstat*, vbi *versiculo sequenti* bonam quæstionem in proposito examinat.

Denique in aliis casibus ad sciendum an ex ludo peccetur mortaliter, necne, ex natura & grauitate operis perpendendum est, vt inquit Soto *lib.* 4. *de iustitia & iure, quæst.* 5. *art.* 2. *versic. an verò*

79 Hinc probanda videtur opinio additionat. Didac. Perez *in leg.* 37. *titul.* 19. *lib.* 8. *ordinam. pag.* 387. *columna* 2. *versiculo, sed est dubium*, asserentis quod si quis in ludo dicat se habere *primera* cùm non habeat, & socius id audiens, qui 39. puncta habebat, proiiciat chartas suas tanquam victus & superatus, postea verò patefiat veritas; ille tamen velit consequi manum, quia hic per proiectionem chartarum ius suum amiserat; tamen in odium mendacij etsi puncta prædicta non demonstrauerit creditur ea habuisse, & sic innuit hunc lucrari debere manum. Hoc si de dolo dicentis falso *primera* constiterit verum videtur, quia nemini sua fraus vel dolus patrocinari debet. Si tamen id casu deceptus & absque dolo dixerit (qui dolus in dubio non præsumitur) secus videtur dicendum, quia lex ludi recepta à lusoribus habet, vt collusores sibi ipsis in ludo aliquid asserentibus credere minimè teneantur, nisi publicè ostendatur & verum appareat: quocirca cauti esse debent, vt chartas suas versas non proiiciant, quousque videant an dicentes habere *primera*, ò *flux*, ò *otros punctos* verum dicant, necnè aliàs iuri suo videntur renuntiare.

Nihilominus tamen si de melioribus punctis proiicientis chartas aliquo modo constiterit, ipse ratione mendacij collusoris vincet. Quod si de hoc non constiterit, æquius & securius videtur vt inter sic contendentes diuisio fiat *de lo que va a la mano.*

Ludus igitur vt priora resoluamus duplex est, 80
bonus & malus. Bonus est, qui fit ad honestam animi recreationem absque vlla mala circunstantia, ex quo frequenter generatur actus & consuetudo honestè ludendi & iocandi, quæ est virtus quam Aristotel. *lib.* 4. *ethic. cap.* 8. *tom.* 5. & Sanctus Thom. *vbi suprà* euttapeliam vocant: idem probat Soto *vbi suprà*, & Salon *de iustitia & iure*, 2. 2. D. Thom. *quæst.* 5. *de domin. artic.* 6. an liceat ludere, vbi ex Cicerone probat ludo & ioco vti licere, sicut somno & quiete, quæ ob se ipsa non sunt necessaria, sed vt recreati vegetiores ad labores redeamus, & nouissimè Patlad. *lib.* 2. *rer. quotid. c.* 7. *in principio.*

Et quia omnis virtus moralis inter duo vitia extrema excessus & defectus interiacet iuxta eundem Philosoph. & glossam *in* §. *hæc quæ de pœnitentia distinctione* 2. sub *cap. charitas* 3. ita hæc interiacet inter excessum inordinatum ludendi, & inter defectum inordinatum ab eo abstinendi, vt per D. Thom. *dicta quæstione* 186. *articulo* 3. & 4. Longe tamen frequentius peccatur per excessum quam defectum, quia ludo & ioco ita parcè condienda est vita, ac sale cibus iuxta Cicer. receptum secundum Nauar. *vbi suprà.*

Malus ludus est à iure reprobatus & prohibitus, de quo *supra* egimus.

SVMMARIVM.

1 *Ludus an per leges humanas prohiberi potuerit? Et quæ sint eum prohibentes? & num. seqq. præcipuè num.* 5.
3 *Ludus iure Canonico & Concil. Trident. prohibitus clericis.*
4 Thaur *vnde dicatur?*
6 *Ludi in quibus exercetur industria non censentur prohibiti, prout est ludus pileæ sub certa quantitate de qua hic. Et de pœnis ludentium in maiori summa num.* 7.
8 *Leges Ciuiles Imperatorum prohibentes ludos ad quid obligent?*
9 *Ludus alearum consuetudine licitus effici non potest, pœna tamen restitutionis à legibus humanis statuta potest consuetudine tolli, & num.* 10.
11 *Leges humanæ prohibentes aleæ ludum an sint hodie abrogatæ per non vsum.*
12 *Ludentium nouissimè pœna lege regia* 2. *titul.* 7. *lib.* 8. *non. collect. reg. imposita.*
13 *Leges Pontificia prohibentes clericis ludum non sunt abrogatæ per non vsum.*

De prohibitione lùdi à legibus humanis, & Pontificiis.

QVÆSTIO XCIII.

QVÆRO secundò an ludus per leges humanas prohiberi potuerit? In quo dicendum est, quod etsi lex humana non possit vniuersaliter prohibere omnem ludum, cùm aliqui

pertineant ad virtutis exercitationem, alij sint omninò necessarij ad animi & corporis relaxationem, nihilominùs potest iustè prohibere aliquos ludos tanquam Reipublicæ maximè noxios; quinimo & prohibere potest ne eis quis interfit & colludat, id est, in ludo suam pecuniam exponat, vt iustissimè in iure cautum & prohibitum est in ludo alearum per textum *in l. 1. & 2. ff. de aleat. l. aleæ vsus, C. de religios. & sumpt. fun. & in auth. de sanct. Episcopis*, §. *interdicimus, & l. 57. titul. 5. p. 1. lib. 2. cum sequentibus, hoc tit. 7. lib. 8. nou. collect. reg.* prohibens ludere *à los dados y naypes*, sub certis quibusdam pœnis, & vsus communis interpretatur vetitum esse ludum *de naypes*, secundum Auendan. *2. p. cap. 9. prat. n. 3.* Et merito quandoquidem id prohibet dicta l. 2. sub pœnis in ea contentis, & iure communi probarunt glossa & reliqui *in cap. clerici, de vit. & honestat. cleric.* Decius *consil. 115. volum. 1.* & testatur communem opinionem Bertach. *de Episcopo lib. 4. 1. p num. 10.* & Costa *de ludo art. 2. num. 34.* provt eos refert & sequitur Parlad. *lib. 2. ver. quotid. cap. 7. n. 7.* ex textu *in auth. interdicimus, C. de Episcopis & clericis, & d. authent. alearum vsus, & in præm. Digestorum*, §. *illud.*

2 Excipitur ludus vlque ad duo regalia, *para cosas de comer, ò secos, l. 10. & 11.* hoc titulo.

3 Iure Canonico prohibitus est etiam ludus clericis *cap. clerici de vit. & honestate cleric.* Concil. Trident. *sess. 22. c. 1. de reformatione & sessio. 24. cap. 12.* ibi, *ab illicitisque venationibus, &c.* Rationes autem aliquas luculentas prohibitionis aleæ adfert Ioann. Salesberiens. in suo Policratico *lib. 1. cap. 5.* quem primo retulit Petr. Gregor. *syntagm. iur. vniuer. p. 3. lib. 39. cap. 3.* & postmodum Ignat. Salced. *in pract. crim. Canonica c. 70. litt. B.* Sed præcipua est propter tot crimina, quæ ex ludo vt plurimum oriuntur, quæ supra retulimus, & ad ea euitanda & à Republica Christiana ex terminanda: adeo enim ludus est nocius Reipublicæ, quod non ludus, sed origo & fons omnium delictorum consideretur ab Imperatore Iustiniano *in §. si in præm. ff. vet.* ibi, *quis ludos appellet ex quibus crimina oriuntur*: vnde Iosue cap. 15. ait, *non sedè in conspectu ludentium*, & Thobiæ c. 3. *numquam ludentibus me immiscui, neque cum his, qui in leuitate abundant, participem me tribui.*

4 *Tahur* dictio ex verbis transpositis est composita, id est *hurta*: tales enim *tahures* ab effectu fures & latrones appellantur, nec mirum explorati iuris sit quod verba transposita & transformata idem significent, & sensum non mutent vt *in l. præposteri, C. de testament. §. 3. instituta de inutil. stipul.* ita expendit additionat. D. Perez *in l. 37. pag. pag. 385. colum. 1. in fin. & colum. sequenti in principio titul. 19. lib. 8. ordinam.* vbi citat ad hoc l. 6. ibi, *ca todo home deue amar que los tahures por fuerça conuiene que sean la drones*, tit. 4. p. 7.

5 Obseruandum præterea est leges humanas eos ludos prohibere, in quibus magis fortuna quam industria valet: vnde plura solent oriri mala & incommoda, quo fit vt magis prohibendus sit

6 taxillorum ludus quam chartarum. ¶ Hi verò, in quibus exercetur industria, non censentur prohibiti, vt latè scribit Cacialup. de ludo *quæst. 5. num. 27.* & Paris de Puteo *eodem tract. n. 5.* & Ludouic. Carbo *de restitutione quæstion. 38. versiculo,*

7 *quarta conclusio.* ¶ *El juego de la pelota con otros permiti dos, aprueualo con ciertas limitaciones la l. 9. infra hoc titulo, nempè, que no se pueda jugar a el mas de treynta reales en dinros, y no en otras cosas, ni al fiado so ciertas penas alli contenidas:*

Leges tamen prædictæ ciuiles Imperatorum 8
prohibentes ludos non solum obligant ad pœnam si petatur, sed etiam ad culpam saltem venialem, quoniam materia non est omninò leuis, & pœnæ, quæ adiiciuuntur, aliquam suppo-
nunt culpam, vt *supra* probauimus *quæst. præcedenti.* Ex circunstantiis autem ibi prædicta culpa erit mortalis in casibus *supra* enumeratis & similibus.

Imò licèt consuetudine non possit alearum lu- 9
dus fieri licitus propter mala quæ ex eo sequuntur *capite, inter dilectos de excessibus prælat.* poterit tamen consuetudine tolli pœnæ restituendi in ludo quæsita lege humana statuta, nempè à legibus supra citatis & aliis huius tituli 7. secundum D. Thom. *2. 2. quæst. 32. art. 2. ad secundum*, Cardin. & Immol. *in dicto cap. clerici.* Paris de Puteo *in tractatu de ludo, fol. 4.* & Ioann. Baptista *de lud. quæst. 17.* quorum opinio communis est vt cum Adrian. & Rocho de Curr. affirmat. D. Couar. *in regula peccatorum 2. p. §. 4. num. 3. de regulis iuris in 6.* vbi ampliat etiam quoad clericos contra Immol. & Roch. & prædictam communem sententiam cum prædicta sua ampliatione sequitur Ludouic. Carbo *dicta quæst. 38. in 6. conclusione*, & iterum *quæst. 41. in decima conclusione*, vbi communem etiam eam appellat.

¶ Constitutio namque authenticæ alearum vsus, 10
C. de religios. & sumptib. funer. & similium seruanda est etiam inter clericos, vt magis communiter receptum est à glossa & Doctoribus in dicto *cap: clerici*, vt fatentur Stephan. Costa, & Paris de Puteo, cosque referens Couar. *vbi suprà, dicto num. 3.* atque ideo manifestè consequitur quod prædiximus, nempè, etiam quoad clericos consuetudine posse tolli obligationem restituendi quæsita in ludis prohibitis, quidquid Abb. *in dicto cap. clerici, num. 14.* existimet indistinctè non posse consuetudinem derogare obligationem restituendi in ludo quæsita: & de supradictis latissimè nunc post hæc scripta agit Farinac. *3. tom. prax. crimin. quæst. 109. p. 1. num. 46. cum sequentibus*, vbi plures refert authores pro & contra. Et *num. 37.* inquit quod omnes admittunt in clericis prædictam ludendi consuetudinem vti corruptelam omninò improbatam esse, etiamsi clericus in ludo ad vsuram non mutuet, & allegat plures hoc tenentes: & insuper, quod neq;etiam valet consuetudo ludendi in magna quantitate in ludo permisso quoad clericos. Et in laicis *numeris sequentibus* potius videtur tenere cum quamplurimis Doctoribus, quod valeant statuta & consuetudines, tam super promissione ludi, quam super non repetitione amissæ pecuniæ, præterquam in casibus relatis ibi per eum *n. 55.* in quibus ludendi consuetudo improbatur.

Primus est in consuetudine ludendi in die-
bus festiuis, de quo dixit *infra eadem quæstione num. 135.*

Secundus est in consuetudine seu statuto lu-
dendi cum falsis taxillis, sed aliàs cum fraude de quo *ibi n. 70.*

Tertius est in consuetudine mutuandi in ludo sub vsura, de quo ibi *n. 220.*

Quartus est in consuetudine seu statuto per-
mittente ludere in magna quantitate, de quo ibi *n. 133.* vbi *n. 134.* refert communem opinionem in contrarium quoad laicos, licet secùs credat quoad clericos.

Quintus

11 Quintus est casus in consuetudine repetitionis pecuniæ amissæ à filio familias, à seruo, seu aliis non habentibus administrationem rerum suarum, & habentibus alienas pecunias, de quo ibi *n. 177.*

Sextus est casus in foro conscientiæ, in quo vincens tenetur pecunias restituere aut pauperibus erogare, non obstante quacumque contraria consuetudine, de cuius veritate agit latè ibidem *numer. 182.* & in specie Cacialupus *in tractatu de ludo, num. 80.* & Sylueste *in summa, verbo, ludus, numer. 12.* & diximus in nostro tractatu de iuramento confirmatorio, *prima parte cap. 53. n. 2. per totum*, vbi cum communi resoluimus regulariter, quod si quis præsente pecunia luderet & soluere, non tenetur necessario lucrans eam pecuniam in animæ iudicio restituere, etiam si ludus illicitus sit, legèque humana pœna exteriore & lucri restitutione puniatur, modo absit fraus legesque ludi seruentur; habeantque ludentes administrationem liberam rerum, quas in ludi conuentione deduxere, vbi idem probauimus etiam in clericis cum additamentis, & declarationibus, de quibus ibi.

Quinimo sunt qui existiment leges humanas prohibentes aleæ ludum esse abrogatas per non vsum, ac proinde esse etiam abrogatas ratione culpæ, quod illo posito censuit Ludouic. Carbo, *de restitutione, quæst. 38. in 6. & 7. conclus.* & prius communiter docetur secundum eundem Ludou. Carbon. *q. 41 in 3. conclus.* ibi, *quare siquis.* Vtrumque tamen falsum reputo: quia quotidie videmus puniri transgressores ludorum prohibitorum, idemque in terminis sequitur, & falsum reputat ilsud Salon *de iust. & iur. columna 552.* Neque obstat quod communiter, & publicè luditur eisdem ludis impunè: id namque negamus, quia si luditur est cum sua pœna, & quando huiusmodi lusores denuntiantur in iudicio puniuntur pœnis legum horum Regnor. præcipuè cum per leges nostri titul. 7. hodie sint innouatæ prædictæ pœnæ, & præceptum iudicibus vt eas exequantur fideliter, & nouissimè per nostrum inuictissimum Regem Philipp. Secundum *an. 1575. 18. die Februarij*, Madrititi prohibitus est ludus, eiusque

12 pœna augetur de qua *in l. 2. hoc titul.* vbi *sino tuuiere de que pagar por la primera vez pone diez dias de prision en la carcel, y por la segunda treynta dias, y por la tercera, que sean desterrados por vn año preciso: y el que gano que buelua enteramente la ganancia con otro tanto; con que esto no exceda de cinquenta ducados, y el que perdio no lo pueda reperir siendo mayor de catorze años, aunque sea dentro de los ocho dias* de quibus in *d. l. 2.* Non ergo possunt vllo modo esse abrogatę consuetudine dictæ leges iuris communis prohibentes huiusmodi ludos: cum igitur non sint consuetudine abrogatæ, peccant lusores, quia transgrediuntur leges iustas, vt supra probauimus, & in terminis tenet Soto *lib. 4. de iust. & iur. quæst. 5. à num. 2. concl. 3.*

Similiter etiam leges Pontificiæ prohibentes clericis ludum non sunt abrogatæ per non vsum

13 vt patet ex Concil. Trid. *suprà*, citato, & fatetur, Carbo *d. q. 38. concl. 8.* vnde, qui contra faceret, grauiter peccaret, aut venialiter, & nonnunquam nullomodo iuxta supra resoluta, dum loquuti fuimus de clericis ludentibus.

SVMMARIVM.

1 *Acquisita per ludum prohibitum iure humano*, como es a los dados, y a los naypes, *an sint in foro animæ restituenda necne? Pars negatiua est communis, qua limitatur in aliquibus casibus & personis, cum quibus quis ludere prohibetur, vt in num. sequentibus vsque ad 9.*

9 *Ludo prohibito amissa possunt tuta conscientia repeti in iudicio intra tempus à lege regia statutum. Et secus condemnationes restituendæ sunt, num. 10. Et conuentus in iudicio super hoc tenetur fateri veritatem etiam deficientibus testibus, n. 11. Hodie repetitio non conceditur, vt in n. 13.*

12 *Perdens in ludo prohibito non potest id latenter furari.*

14 *Ludi leges obseruandæ sunt, & n. 15. cum sequentibus, vide etiam in n. 19.*

18 *Vendens frumentum pretio occurrenti, sciens occultè à Senatu decretum esse vt minori pretio vendatur ad quid teneatur? & n. 20.*

De acquisitis per ludum prohibitum an sint restituenda?

QVÆSTIO XCIV.

QVÆRO præterea iuxta *l. 2.* & sequentes huius tit. 7. *lib. 8. nou. collect. reg.* prohibentes ludere *à os dados y naypes*, an acquisita per ludum, iure humano prohibitum, & sic per leges ciuiles sit in foro animæ restituenda necne? Quæ quæstio ab ea depender, an dominium pecuniæ præsentis per ludum prohibitum amissæ, & traditæ transeat in dominium lucrantis & acquirentis?

Et videtur, prima facie dicendum, acquirentem huiusmodi non esse in foro animæ securum, quia in eum non transit dominium, ac proinde teneri ad restitutionem etiam ante iudicis condemnationem, primo ex text. *in auth. alearum vsus, C. de relig. & sumpt. fun.* ibi: *Decernimus, vt nulli liceat in publicis, vel secretis locis, vel domibus priuatis aleis ludere, neque in specie, neque ingenere. Quod si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio*, & solutum reddatur, & competentibus actionibus repetatur: ergo non transfertur dominium in lucrantem. Idem probant leges nostræ Regiæ ferè omnes de hoc loquentes, & præcipuè l. nostra 2. in versiculo, *y mandamos &c.* ex quibus duo constant primum, vt is, qui aliquid in ludo prohibito perdidit, compellatur à iudice illud soluere. Secundum vt is, qui perdidit & soluit, possit illud repetere non quidem intra quinquaginta annos vt iure communi cauebatur vt *vt in auth.* sed intra octo dies vt *in d. l. 2.* nouissimè vero perdens nullo tempore potest illud repetere vt in pragmatica noua de Madrid. *suprà* relata ann. 1575. à 18. de Hebr. posita pro l. 13. huius tituli 7. in noua impressione huius regiæ collectionis.

Secundò, quia leges humanæ possunt iuste hunc ludi contractum prohibere, vt prohibent, iuxta à nobis resoluta *in quæstione praced.* at leges

humanæ iustæ obligant in conscientia, vt aliàs resoluimus non semel: ergo habemus intentum.

Tertiò, quia leges ciuiles, quæ legi naturali & diuinæ non aduersantur, confirmatæ & approbatæ sunt per sacros Canones *c. de capitibus cum seqq.*10.*dist.* ergo omnes obligant, præcipuè cum iidem ludi iure positiuo sint prohibiti, vt *in quæst. præcedentibus*.

Quartò, quoniam turpiter acquisitum ex communi Doctorum sententia retineri non potest: at quod per ludum prohibitum accipitur est turpiter acquisitum, per opus nimirum prohibitum: ergo in conscientia retineri nequit.

Quintò, quia legislatoris intentio in ferendo legem contra ludentes ea est, vt prohibeat lucrum quod expeti per se non potest: ergo impedit rei dominium. Nec videtur posse dici, legem huiusmodi esse pœnalem, quia si sic esset non daret ei, qui perdidit, repetitionem per quam haberet emolumentum, vt rem suam recuperaret, quam faciendo contra l. amiserat: ergo impedit dominij translationem, ac proinde dat repetitionem, quare non ratione pœnæ, sed iustitiæ, quod ludo est acquisitum restitui debet.

Et ita hanc opinionem tenent Sanctus Thomas 2.2.*quæst.*32. *artic.*7. *ad secundum, versiculo, circa illa*, ibi ideò *apud illos, qui sunt huiusmodi legibus obstricti, tenentur vniuersaliter ad restitutionem qui lucrantur.* Quare impropriè pro contraria parte allegatur hoc loco Diuus Thomas, nisi quatenus inferius dicit, *nisi fortè contraria consuetudo præualeat* (vt præualet & de iure & de facto, vt *infrà* dicemus) hanc etiam primam opinionem sequitur D. Bonauentura *in* 4.*distinct.*15. 2.*part. illius distinct. artic.*2. *quæst.*1. Paludan. *in eadem distinct. quæst.*3. *artic.*4. Ricardus ibidem *artic.*1. *quæst.*8. Gabriel *eadem distinct. quæst.*13. Turrecremat. *in cap. Episcopus, distinct.*35. *quæst.*3. Angel. *in Summa, verbo, ludos,* & refert alios plures hanc opinionem tenentes & communem profitentes Azeued. *in hac l.*2. *num.*90. Cui autem sit restituendum huiusmodi lucrum sunt opiniones, quas refert Salon *de iustitia & iure, col.*551. & Azeued. *vbi suprà, num.*52. & indigestè Farin. *in* 3.*tom. sua præx. crimin. quæst.*109. *part.*1. *n.*182. *fol.*478.

3 Contrariam tamen sententiam probant magis communiter Doctores, estque verior & proculdubio atque sine timore tenenda, imò quod dominium acquisitorum in ludis prohibitis iure positiuo transeat in acquirentem & lucrantem, ac proinde non sint in animæ iudicio restituenda, modo absit fraus, legesque ludi seruentur, habeantque ludentes liberam administrationem rerum, quas in ludi conuentione deduxerunt. Primò, quia leges prædictæ humanæ, sunt merè pœnales, & ideò non impediunt translationem dominij, nec reddunt actum nullum, sed tantum dant actionem perdenti ad repetendum coram iudice, & auctoritatem ipsi iudici, qua præcipiat illa restitui: ergo quod receptum est interim quod sequitur condemnatio iudicis tuta conscientia retineri potest. Deinde hoc hodie est euidentius attenta noua prædicta pragmatica de Madrid posita pro l.13. huius tituli, quæ expresè denegat perdenti repetita, correcta in hac l.2. huius tituli, quæ intra octo dies concedebat perdenti repetitionem: ergo si lex ei hanc denegat, in conscientia non obligat eius pœna, quia est merè pœnalis, quandoquidem pars iam nullum interesse prætendere potest, quia amissum in ludo sibi restituendum non est.

Secundò eadem pars comprobatur, quia ludus est contractus quidam & negotiatio vt omnes fatentur, per quam si absit iniustitia transfertur dominium, quia ex propria vi & natura non est iure naturali, diuino, vel humano illicita. Nec item acceptio ex ludo iure prohibetur ratione iniquæ acceptionis, sed quia solent plura vitia in ludi exercitio contingere ob eius varias circunstantias: & ideo iustissimè per humanas constitutiones prohibetur, & pœnis quibusdam coërcetur, & nihilominus lex ipsa non vetat acquisitionem dominij ratione ludi, sed solum pœnas constituit aduersus ludentes.

Tertiò, quoniam etsi iure Canonico damnetur ludus præcipuè clericis, non tamen eodem iure cauetur de acquisitis per ludum restituendis, quod si fieret esset in pœnam contrauentionis iustæ prohibitioni, & ideò ante condemnationem iudicis non teneretur lucrans id restituere.

His profecto fundamentis hæc secunda sententia verior efficitur, quam profitetur Alexand. Alens. 4 *part. quæst.*39 *memb.*3. *art.*9. Adrian. *in* 4. *de restitutione, quæstione de ludo,* Alphons. à Castro *lib.*2. *de leg. pœnal. cap.*2. Soto *lib.*4. *de iustitia & iure quæst.*5. *artic.*2. estque communis vt plures alios referens eam sequutus affirmat D. Couar. *in regula peccatum,* 2 *part.* §.4. *num.*1. & 2 *de reg. iur. in* 6. sequitur bene declarans Nauar. *in Man. cap.*19. *num.*9. & nos quoque absque disputatione eandem sequuti sumus profitentes esse communem & plures allegando in tractatu de iuramento confirmatorio, 1. *part. cap.*53. *num.*2. sequitur etiam & dicit communem ex aliis præcipuè ex Padilla Parlad. 2 *part. rerum quotid. cap.*7. *num.*11. & Veia *casu* 61. *pag.*329. est etiam communis secundum Molin. qui illam probat 2. *part. de iustitia & iure, disputatione* 513. *col.*1615. sequitur cum Menoch. D. Ioan. Vela *vbi suprà, d. cap.*22. *versiculo secus autem,* ibi *acquisita enim,* & est veritas & magis communis opinio, vt plures referens testatur Humada *in l.*12. *tit.*20. *p.*2 *glossa* 2. *num.*14. & sequitur Rebuff. *in* 1. *tom. constitut. Francia in præm. glossa* 5. *num.*56. hanc etiam sequitur & magis communem profitetur Azeued. *in hac l.*2. *num.*93. Illud autem, quod retulimus *vbi suprà*, ex Azeued. 2. *part. cap.*9. *prat. num* 4. & Sylvest. *verbo, ludus, num.*2. de ludente causa auaritiæ quod peccet & teneatur ad restitutionem, estque communis vt patet ex Parlad. *vbi suprà, num.*9. intelligendum est vt semotis aliis circunstantiis sit tantum peccatum veniale, vt constat ex resolutis à nobis *suprà quæst.*92. *n.*56. *cum sequentibus,* non autem mortale iuxta veriorem & receptiorem sententiam de qua *suprà*. Quod autem teneatur sic ludens ad restitutionem lucrorum ex sola auaritia ludendi repugnare videtur præcedenti communi opinioni, quam defendimus, ac proinde non tenendum ex traditis per Salon *de iustitia & iure, col.*553. *versiculo, auaritia enim*, & tenet in terminis etiam Carbo *dict. quæst.*41. *conclus.*6. & Parlad. *vbi suprà, num.*10. & 11. nempe, quod acquisitum in ludo lucrans non teneatur restituere, etiam si ex cupiditate lucri luserit, cùm ex tali ludendi ratione nulla oriatur iniquitas.

Eandem secundam principalem sententiam simpliciter probat Menoch. *de arbitrar. iudic. lib.*2. *centuria* 4. *casu* 299. *num.*8. & indistinctè sequitur & profitetur communem & veram, communiorem & communissimam Carb. *d. quæst.*41. *versiculo, quarta sententia cum sequentibus, & in versiculo,*

versiculo, secunda conclusio, inquit, quod secundum naturæ legem acquisita per ludum alearum non sunt restituenda, & hanc sequuntur omnes recentiores Thomistæ secundum Salon *vbi suprà, col.* 552. vbi *in conclusione* eam sequitur & probat stando iuri naturæ, & in secunda conclusione idem probat etiam stante prohibitione ludi legum ciuilium profitens quod hæc est communis modo inter omnes Doctores. Quæ profectò sententia hodie, attenta dicta l. noua denegante restitutionem omninò perdenti, sit euidens atque indubia.

4 Intelligi tamen debet primò, hæc communis sententia, vt præmissimus, modo absit fraus, dolus & vis, ac ludentes sint domini pecuniarum suarum absolutè & omninò, hoc est, habeant liberam potestatem disponendi de eis ac alienandi res suas, vt eadem communis profitetur & habet.

5 Quo fit vt si intercessisset fraus vel dolus, vel aliquis fuit tractus ad ludendum per metum, violentiam, seu importunas omninò preces, & per contumeliam illatam, ita vt adsit violentia notabilis, quia aliàs non fuisset vllo modo lusurus nisi tali fuisset compulsione impulsus, vel siquis lucratus fuisset ab eo qui non potest alienare cum non habeat rerum dominium vel liberam administrationem, tenetur ab his lucrans per ludum ad restitutionem in foro conscientiæ, vt resoluimus *supra quæstione præcedenti*, & id expresse profitentur communiter tenentes præcedentem communem sententiam, & Couar. *in regula peccatum* 2. *p.* §. 4. *versiculo, deinde*, & Carb. *vbi suprà, in* 5. *conclusione versiculo, secundò*, & *versiculo tertio*, & Emanuel Rodriguez
6 *in Summa* 1. *tom. conclusione* 5. & 7. ¶ Imò hoc casu vincens in ludo scienter pecuniam seruo, quæ erat sui domini vel filio famil. quæ erat patris, vel institoris, quæ erat patroni, committit furtum & tenebitur furti, illamque non lucrabitur vt cum aliis tenet Roland. à Valle *con-*
7 *sil.*45. *n.*4. *lib.*1. ¶ Et ludentes cum minoribus & cum his qui non sunt sui iuris rem notabilem, peccent mortaliter, probat latè Veia *casu* 61. *pagin.*327. *cum sequenti*, & in nouiori impressione *pag.*120. *versiculo, his in hanc modum*, vbi limitat in ludo parui præiudicij, veluti cùm luditur cum Scholaribus à patribus in studia vel curiam missis, in parua quantitate consentanea suo statui, veluti si huiusmodi non sui iuris, qui centum scuta singulis annis expendit, quatuor aut quinque ex illis per alearum ludum vel alium malum vsum impendat, non enim ob hoc morta-
8 liter peccabit, sed tantum venialiter. ¶ Idemque inquit esse dicendum de Religioso, qui studet aut negotiatur impensis sui Abbatis, modo id recreationis honestæ causa faciat secundum Nauarr. quem refert, de quibus videndus est etiam Emanual Rodriguez, *vbi suprà, conclus.*1. *cum sequentibus*.

9 Qui tamen in ludo lege prohibito aliquid amisit potest id tuta conscientia apud iudicem repetere & recuperare intra tempus à lege sibi concessum, debet tamen repetitio iuridicè fieri in iudicio, aliàs qui lucratur non tenetur dare ei qui perdidit, si priuatim petat, vt probat Salon *vbi suprà, col.* 555. *cum sequenti in* 3 & 4. *con-*
10 *clusione*, & Ludouic. Carb. *de restitution. e q.*43. *versiculo secunda dubitatio*, ibi *verum*, cum Castro & Soto, ¶ vbi *in versiculo tertia dubitatio*, ibi *dicimus ergo*, ampliat cum eodem Castro, vt etiam si petatur in iudicio non tenetur lucrans restituere, nisi post iudicis condemnationem, quoniam lex ista est pœnalis & non obligat nisi post condemnationem, tenet etiam Couar. *vbi suprà, num.*8. & Molin. Theolog. *vbi suprà, disputatione* 514. *col.*1677. sequitur Azeued. *vbi suprà, nu-*
*mer.*94. *cum sequentibus*, ¶ *vbi num.*96. cum Salo- 11
ne etiam probat quod vocatus in iudicium, testibus deficientibus, tenetur fateri veritatem, se per ludum prohibitum lucratum fuisse tot pecunias.

Neque perdens ludo prohibito potest latenter, furari quod perdidit cùm præ nimio pudore non audet in iudicio repetere, vt contra Adrianum cum Soto & Castro probat Carb. *d. q.* 43. *versic. quarta dubitatio*, vbi quod est verior & communior sententia, quam etiam probat Ludouic. Lopez, Soto, Medin. & Arag. Emanuel Rodriguez *in sua Summa* 1. *tom. c.*173. *num.*1. & cum aliis Azeued. *in d. l.*2. *n.*98.

Hodie tamen noua lege regia prædicta repe- 13
titio nullo tempore conceditur, vt prædiximus, & sic cessant prædictæ modo assertiones *in versic. præced. Qui tamen in ludo.*

Non obstant modo fundamenta contrariæ partis in quæstione principali adducta in titulo huius cap. Ad primum enim respondemus, leges prædictas esse pœnales, ac proinde non obligare ad restitutionem acquisitorum in ludo ante repetitionem & condemnationem, præsertim cum ipsæ non impediant dominij translationem: quinimo hodie nullo tempore etiam in iudicio à parte repeti possunt, vt *in d. l. noua*: & sic cessat omnis difficultas.

Ad secundum, respondetur vt ad primum.

Ad tertium, eodem modo respondetur, & præterea quod confirmatio legum humanarum non magis sese extendit, quam ipsæ leges, sed ius Canonicum ludum prohibens nihil decernit de restitutione, nec de impediendo dominij translationem: ergo nec leges ciuiles ab eo in hoc confirmatæ obligant ad restitutionem, nec etiam impediunt dominij translationem amissi in ludo, ergo, &c.

Ad quartum respondetur, acquisita per turpem causam interdum iustè posse, cum intercedit aliquis contractus non annullans receptionem, neque impediendo dominij translationem, vt diximus aliàs in materia de eo, quod accipit meretrix pro fornicatione.

Ad quintum respondemus, intentionem legislatoris non esse prohibere lucrum, sed ipsum ludum, vnde mala oriuntur.

Ad authoritatem Diui Thom. tenentis priorem partem, respondet tribus modis Salon *vbi suprà, col.*554. *cum sequenti*, cuius responsiones insufficientes mihi videntur stante littera D. Thomæ iam supra relata. Attamen cum idem S. Thomas excipiat consuetudinem contrariam, & hæc à suo tempore vsque adhuc & iure & facto præualuerit, & nunc lege regia noniori prædicta fit euidentior opinio, iam non obest nobis eius doctrina.

Denique illud obseruandum erit, fraudem non 14
fieri in ludo, cum quis cautelis, quæ iuxta ludi leges licitæ sunt, vtitur; vel id faciat quod natura ludi permittit: quamobrem quoties fuerit controuersum, an fraus in ludo contigerit, obseruandæ sunt leges ludi, vt siquid aduersus eas arbitrio & iudicio in ea arte peritorum actum fuerit, id fraude factum fuisse iudicetur, & tunc restitutio acquisitorum per ludum erit necessaria. ¶ Quòd si leges ludi non violentur, quæ tacito consensu ludentium receptæ sunt, vtcumque

eorum

eorum alter dolo & cautelis vtatur, nihil id pertinet ad obligationem restituendi pecuniam lucro acquisitam, cum is dolus bonus sit *l. 1. ff.*
16 *de dolo.* ¶ Licitum enim est legibus ludi, vti iuxta glossam *in l. in executione §. vltim.* & ibi Doctores, *ff. de verb. obligat. in l. si rem, §. vltimo, ff. de præscript. verb. versiculo alta,* & *in lege si ex plagiis, § fin. ff. ad l. Aquil.* glossa, & ibi Dec. *in l. iure Ciuili. ff. de reg. iur. tradit*, Iason *in l. in executione §. vltimo*, D. Couarr. *in dicta regula peccatum 2. p. §. 4. n. 4.* Ludouic. Carbo *dicta quæst. 40. versiculo, caterum hæc conditio*, Salon etiam *vbi suprà, colum. 549. versic. in actu autem*,

Hinc est, quod alter ex ludentibus, qui primas
17 & potiores partes ludo habet, quique necessariò iuxta ludi leges receptas victor euasurus est, potest licitè augere sponsionem, & sic lucratum non tenebitur restituere, & hoc ob naturalem legem ludi, quæ consensu vtriusque lusoris conditionem habet, vt qui meliorem & potiorem ludi partem habuerit is possit etiam certus de lucro alterum ad augendam sponsionem inuitare, appositamque pecuniam augere, modo alia fraus minimè lateat, vt in hac specie adnotauit Medina *de restitutione c. 22. vltim. corol.* & post Dec. *consil.* 115. sequitur & probat Couar. *vbi suprà, n. 5.* Carbo *q. 40. concl. 5.* Salon *col. 549. versic. in actu*, idque est certissimum atque receptissimum inter omnes collusores.

18 Neque obstat doctrina Bart. *in l. quæro, ff. de action. empt.* scribentis, vendentem alteri frumentum certo pretio eo tempore iusto, sciente tamen occultè & secretè à Senatu decretum esse vt minori pretio vendatur, si emptor inscius sit huius decreti, teneri emptori ad id quod eius interfuit frumentum illo pretio emisse, quod sensit glossa *in l. contra legum. ff. de legib. Rom singul. 222.* ea ratione, quod ii emptor sciret quod venditor sciebat, non tanti frumentum emisset. Idem & in animæ iudicio quoad restitutionem tenent Contrad. *de contract. quæst. 62.* Medina *de restitutione quæst. 35.*

Non, inquam, obest hæc doctrina; nam in eius specie scientia alterius ad decipiendum ignorantem non est de natura contractus, imò ei refragatur, propter fraudem saltem re ipsa contingentem, quæ ab eo contractu abesse debet. At in ludi contractu natura conuentionis est, lexque ludi hoc habet vt sciens se certum habere lucrum & potiores ludi partes, possit alterum ignarum ad appositæ pecuniæ augmentum pro-
19 uocare. ¶ Sicuti & secundum leges ludi, qui iam scit appositam pecuniam certò perdidisse, quia habet peiorem ludi euentum, poterit cautè & simulatè sponsionem augere, vt cogat alterum inscium & ignarum cedere, vt docet Couar. *vbi suprà, n. 6.*

20 Præterea in quæstione Bart. *vbi supra*, contrarium quoad conscientiæ iudicium tenet D. Thomas *2. 2. quæst. 77. artic. 3.* non teneri scilicet venditorem ad restitutionem quamuis malè fecerit, & ob id possit aliqua pœna puniri, quia venditor merces vendit eo pretio quo iustissimè æstimari poterant communi hominum iudicio, sequitur cum Alexand. ab Alexand. D. Couarr. *vbi supra, d. num. ad fin.* sequitur etiam dicens hoc esse ex communi meliorum scriptorum sententia, & quod opinio Bartol. contraria est falsa. Ludouic. Carbo *dict. quæstion. 40. versic. neque secunda.*

SVMMARIVM.

1 *Ludi prohibiti pœna de iure communi & Regio quæ sit? & num. seqq. & de iure Canonico, num. 10. cum seqq.*
4 *Iudex Ecclesiasticus an contra laicos lusores in casibus prohibitis possit procedere? cum numeris sequentibus.*
8 *Clerici ludentes ludis prohibitis an puniri possint pœnis iure regio impositis, & n. seqq.*
10 *Clerici ludentes ludis prohibitis, quibus pœnis puniantur iure Canonico? & numeris sequentibus. Et n. 17. quod sit pœna arbitraria consideratis iis de quibus ibi.*
14 *Collatio beneficij facta clerico aleatori occulto an debeat irritari?*
15 *Collatio beneficij facta infami ante sententiam valida est. Limitatur n. 16.*
18 *Clerici ludentes* a los dados *grauius puniuntur*, y tambien los tablageros *vt in n. 19.*
20 *Clerici lusores in Archiepiscopatu Toleti certa pœna ibi statuta puniuntur.*
21 *Scholares lusiuos qua pœna puniantur?*
22 *Ludo quando admixtum est aliud delictum, puta, falsitas taxillorum, alearum, vel chartarum, reus pœna arbitraria punitur vt hic.*
23 *Aleator alium compellens ad ludendum qua pœna puniatur?*
24 *Ludus regulariter est prohibitus laicis non solum, sed multo magis clericis & monachis. Ampliatur vt hic.*

De pœnis ludentibus impositis omni iure.

QVÆSTIO XCV.

QVÆRO etiam circa eandem l. 2. huius 1
titul. 7. loquentem de pœnis ludentibus imponendis, de eius praxi, & an habeat locum in clerico & scholasticis ludentibus?

Quoad primum de iure Ciuili Menoch. *de arbitr. iudic. lib. 2. centuria 4. casu 309. num. 7. 8. & 9.* 2
resoluit pœnam illo iure in simplici aleatore esse arbitrariam, & tenuerunt etiam Cacialup. *de ludo n. 60.* & Clarus *verbo, ludus, n. 6.* & cum his Don Ioan. Vela *de pœn. delict. c. 22. versiculo, secus*, ibi *& tandem*, & refert plures idem tenentes Farinac. *3. tom. prax. crimin. q. 109. n. 57.*

Inquit tamen Azeued. *in hac l. 2. n. 48.* verius esse nullo iure Ciuili puniri aleatorum vltra restitutionem lucratorum, nisi cum taxillis falsis & chartis adulterinis luderet. In eadem sententia cum aliis authoribus remanet Farinac. *vbi suprà, num. 58. num. 61. cum pluribus sequentibus* latè agit quando in ludo prohibito fraus aliqua sed falsitas interuenit, quod multis modis contingere potest vt *ibi* per eum.

Iure verò Regio respondi *in meo tract. de iura-* 3
mento confirmatorio 1. p. cap. 53. numer. 4. iuxta tenorem huius l. & l. 3. quæ tunc temporis in praxi seruatur quotidie, nempè, quod ludenti vltra quantitatem permissam, nempè duorum regalium, pro prima vice imponebatur pœna sexcentorum marapetinorum, pro secunda mille & ducentorum, pro tertia verò vice mille & octingẽtorum, pro quarta & vlterioribus triũ millium dipondio

dipondiorum, & tabulario, hoc est *al tablagẽro*, pœna quinque millium dipondiorum. Quod si non habuerint in bonis vnde soluant, præcipitur vt sint capti in vinculis, prima vice decem diebus, pro secunda viginti, pro tertia triginta, & sic deinceps, & ita nouissimè inquit practicari Don Ioan. Vela *de pœn. delict. cap. 22. versiculo, vnde pro prima*, vbi quod non amittunt pecunias, cum quibus ludentes fuerint deprehensi ex l. 21 *hoc tit. 7. lib. 8.*

Hodie verò nouissimè pragmatica Matriti anno 1575. decimo octauo die Februarij lata posita pro l. 13. huius tituli septimi, *se acrecien tan estas penas, por la primera vez diez dias de prison en la carcel, y por la segunda treynta y sean desterrados del lugar por vn año preciso, y que el que ganò buelua enteramente la ganancia con otro tanto, con que esto no exceda de cincuenta reales, que se entiende ganancia y otro tanto, que por todo no exceda de cincuenta reales. Y que los oficiales de qualquier oficio incurran en las penas, si jugaren en dia de trabajo aunque sean juegos permitidos, o los prohibidos en la quantidad que se permite. Y que los tablageros de los dichos iuegos prohibidos sean desterrados por dos años precisos, y paguen de pena quinçe mil marauedis. Y las penas se apliçan por tercias partes, Camara, juegas, y denunciador.*

4 Quinimo & iudex Ecclesiasticus contra laicos lusores procedere poterit, eosque punire: est enim iudicium hoc mixti fori, scilicet, Ecclesiastici & secularis, vt adnotarunt Angel. Aret. *in tractata de malef. verbo, meritori de falsi dadi, num. 12.* Paris de Puteo *in tractatu de ludo n. 43.* Menoch. *vbi suprà, num. 5.* Auend. *2. p. cap. 9.*
5 *prax. num. fin.* ¶ Ideoque laicus lusor punitur in primis per iudicem Ecclesiasticum pœna primationis communionis, vt fuit sancitum in sacra Synodo Eleberit. *cap. 79.* & recenset Speculat. *titul. de modo general. Concil. sub rubrica 62.* deinde pœna Episcopo arbitraria punitur, prout sensit Amodeus Cast. *de findic. num. 93.* imò de iure Canonico laici lusores excommunicantur, vt per Farinac. *vbi suprà, n. 59. & 60.*

6 Nihilominus tamen in actionibus forensibus apud nos Hispanos hoc non est receptum, vt affirmat Ignat. Salced. ad Bernard. Diaz *in pract. crimin. Canonica cap. 70. littera C.* dicens numquam vidisse iudices Ecclesiasticos huius criminis ratione contra laicos procedere, quod & ego affirmare possum & affirmo, necnon & Azeued.
7 *in hac l. 2. num. 53.* ¶ nisi cùm laici reperiuntur ludendo in die festo, dum diuina celebrantur officia, in publico vel in campis, quod non solent leuiter puniri per iudices Ecclesiasticos, qui eos condemnant in tot nummis pro illuminando Sanctissimo Sacramento, vel pro Sancti alicuius imagine facienda, vel pro fabrica alicuius Ecclesiæ: quod si tales laici in suo foro conueniuntur, puniuntur pœna nostræ l. 2.

8 Quoad secundum an l. nostra 2. eiusque pœnæ locum habeant in clericis, videntur prima facie affirmatiuè respondendum, cum sit iusta, & in iure Canonico non inueniatur certa & determinata pœna clericis ludentibus imposita, vt patet ex textu *in cap. clerici 15. de vit. & honest. cleric.* dum ibi dicitur, *ad aleas & taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis interfint.* Quinimo iudex Ecclesiasticus poterit si velit mitiori pœna eos punire iuxta opinionem Couar. & aliorum, quos sequuti fuimus in materia taxæ panis & delationis armorum prohibitorum: sed hoc in præsenti materia locum non habet ex infra dicendis.

Rursus videtur quod cum leges nostræ de lu- 9
dentibus agentes & eorum pœnis, non loquantur expressè in clericis, sed in laicis, quandoquidem iudicibus laicis præcipitur vt ludentes vltra duo regalia puniantur prædictis pœnis, & iure Ciuili communi, nuncupatim clericis ludentibus imposita sit pœna, quod si post prohibitionem Prælati aleæ indulgeant, per triennium proprio munere suspendantur per textum *in auth. interdicimus* & ibi glossa *1. C. de Episcopis & clericis*, & in corpore vnde sumitur, & *l. 57. tit. 5. p. 1.* & tenent plures quos refert Farinac. *3. tom. quæst. 109. p. 2. numer. 93. fol. 468.* hæc eadem pœna ipsis sit imponenda. Sed cum hæc pœna iure Canonico approbata non reperiatur, vt affirmat Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 399. post numer. 3.* quem refert Farinac. & in terminis, quod statuta seu banimenta laicorum non comprehendant clericos, etiam quod ipsa statuta essent ipsis clericis fauorabilia, nempè si disponerent quod post duos menses non possit inquiri contra lusores, vt adhuc post dictum tempus possit contra ipsos clericos procedi tenet Bernardin. Diaz *in pract. crimin. Canonica cap. 70.* alias *64. in verbo aleatores, numer. 3. & sequenti*, & idem Ignat. Lopez *in addit. litt. F.* quos refert & sequitur Farinac. *dict. quæst. 109. num. 105.*

Superest vt videamus an iure Canonico sit 10
decreta in specie de qua agimus pœna aliqua certa & determinata contra clericos ludentes? Et videtur dicendum quod clericus publicus aleator repellatur ab obtinendo beneficio, etiamsi nunquam fuerit nominatus vt desistat à ludo vt *in cap. inter dilectos de excess. prælat.* iuncta glossa *in cap. clerici de vit. & honest. cleric. verbo, aleas.* ¶ Vnde inquit Abb. *in d. cap. inter* 11
dilectos, quod collatio facta clerico huiusmodi est nulla, si de hoc constabat, tanquam facta vili & indigno. Quod si non constabat, quia erat occultus, debet irritari: beneficio autem obtento non debet priuari, nec priuatur propter ludum, sed minori pœna plecti debet. ¶ Si au- 12
tem monitus non se correxerit, tunc poterit beneficio priuari ex textu *in cap. 1. 35. distinctione*, hanc opinionem sequuntur ad literam Ioann. Bapt. Cacialup. *in tract. de iud. 12. quæstione*, & Paris de Put. *in eodem tract. dol. 11. num. 44.* prout eos refert Bernard. Diaz *in practic. crimin. Canonica cap. 70.* in nouiter impressis Compluti, ann. 1587. Menoch. *de arbitr. iudic. centuria 4. casu 399. num. 3.* & Petrus Gregor. *in 3. p. syntagm. iur. vniuersi. lib. 39. c. 3. n. 14.* & Don Ioan. Vela *de pœn. delict. c. 22. versiculo, Pontificium*, & plures referens Farin. *vbi suprà, n. 96.*

Sed nec hæc opinio tenenda videtur, quia 13
textus *in d. cap. 1. 35. distinctione*, non probat expresse id ad quod Abb. eum allegauit, sed tantum dicit, quod clericus seruiens aleæ aut desinat, aut damnetur, & non aperit quæ sit pœna, vt aduertit Bernard. *vbi suprà*, magis mirans quod Dominic. & Præpositus ibidem summando textum eundem videntur tenere, quod per illum textum imponitur pœna depositionis: quod etiam videtur tenere Sylvest. *in summa, verbo, ludus, versiculo, quarto quæritur.* Sed hoc quantum à veritate deuiet vnusquisque facilè censere potest.

Labitur etiam Abb. *vbi suprà*, secundum Ber- 14
nard. Diaz *vbi suprà*, dum dicit quod collatio beneficij facta clerico aleatori occulto debet irritari